

LUND UNIVERSITY

"Det är ju inget dagis precis..." Barns och föräldrars upplevelser av kontakter med barnahus

Rasmusson, Bodil

2008

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Rasmusson, B. (2008). "Det är ju inget dagis precis..." Barns och föräldrars upplevelser av kontakter med barnahus. (Research Report in Sociology of Law; Vol. 2008:6). Lund University: Sociology of Law.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Bodil Rasmusson

*”Det är ju inget
dagis precis...”*

*Barns och föräldrars upplevelser av
kontakter med barnahus*

*Delrapport 6 i utvärderingen av nationell
försöksverksamhet med barnahus 2006-2007*

SOCIOLOGY OF LAW
LUND UNIVERSITY

Research Report

2008:6

För en komplett förteckning
över bokutgivningen vid Sociologiska institutionen i Lund,
se slutet av boken eller besök www.soc.lu.se/info/publ

Redaktör för Sociology of Law Research Reports: Karsten Åström

Copyright © Bodil Rasmissen 2008

Grafisk form Infografen/Desktop

Sättning Ilgot Liljedahl

Omslag Jonas Palm

Illustrationer Barn i klass 1-5, S:t Thomas skola, Lund

Tryck Media-Tryck Sociologen, Lund 2008

ISBN 91-7267-255-2

Innehåll

Förord	5
Inledning	7
Syfte, frågeställningar och avgränsningar	8
2. Tidigare forskning	9
Barns möten med professionella aktörer	9
Förhör och intervjuer med barn	9
Barn som bevittnat våld	10
Barnmisshandelsutredningen	11
Kunskapsöversikt om sexuella övergrepp mot barn	11
Barnahus i USA	12
3. Tolkningsram för analys av det empiriska materialet	15
Barnperspektiv och barns rättigheter	15
Barnet i familjen	17
4. Metod	19
Förberedelser	19
Urval och omfattning	22
Tillvägagångssätt	24
Metodreflektioner	25
5. Resultat	27
Barnahusens lokalisering och fysiska miljö	28
Vad säger barnen?	32
Förväntningar	32
Inredningen	32
Allt under ett tak	33
Bemötande	34
Fem fallbeskrivningar	35
Sammanfattning av barnintervjuerna	49
Vad säger föräldrarna?	50
Barnahusens miljö, information och tillgänglighet	50
Polisförhören	54
Utredningarna	57
Stödinsatser, krisbearbetning och behandling	62

Hur gick det sedan?	64
Sammanfattning av föräldraintervjuerna	65
7. Diskussion	67
Barnperspektivets innebörder och tillämpning	67
Barnperspektiv – föräldraperspektiv – familjeperspektiv	72
Kortsiktigt och långsiktigt perspektiv	74
8. Slutsatser	77
9. Slutord	79
10. Referenser	81
Bilaga. Exempel på informationsbrev med förfrågan om samtycke	83

Förord

Denna rapport är en av delrapporterna i utvärderingen av en nationell försöksverksamhet med barnahus på sex orter i landet under åren 2006 – 2007. Utvärderingen har genomförts av forskare vid rättssociologiska enheten och socialhögskolan, Lunds universitet på uppdrag av en samordningsgrupp med representanter för Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen.

Barnet i centrum, barnperspektiv, barns röst, barnets bästa – ja, listan kan göras lång över alla de olika begrepp som i vår tid markerar att barn är viktiga. Vuxenvärlden har insett den stora betydelsen av att lyssna på barn för att kunna avgöra vad som är barnets bästa. Kunskapen har under senare år ökat väsentligt om hur barn ser på sina villkor och samhällets insatser. Ändå saknas alltför många kunskaper från många samhällsområden. När den här presenterade undersökningen inleddes kunde vi exempelvis inte hitta någon svensk studie om barns och föräldrars upplevelser av möten med olika professionella aktörer i samband med utredningar om brott mot barn.

I rapporten presenteras resultat från intervjuer med barn, unga och föräldrar som varit i kontakt med eller direkt berörts av barnahusens verksamhet. Varmt tack till er alla som medverkat i intervjuerna! Era bidrag kommer att vara viktiga för den fortsatta utvecklingen av den försöksverksamhet med barnahus som nu inletts. Jag vill också rikta ett stort tack till personalen på barnahusen för gott samarbete kring alla de olika moment som varit nödvändiga för genomförandet av utvärderingen. Varmt tack även till Cecilia Werner, som medverkat i genomförandet av intervjuerna. Stort tack eleverna i klass 1-5, S:t Thomas skola i Lund, som bidragit med illustrationer till omslaget.

Att få ingå i en forskargrupp med brinnande intresse för barns rättigheter har varit en stor förmån. Jag har fått lära mig mycket nytt inte minst om värdet av samarbete över institutionsgränserna. Tack Annika Rejmer, Eva Friis, Helene Hansen, Karsten Åström och Susanna Johansson samt Per Wickenberg och Håkan Hydén!

Lund i januari 2008

Bodil Rasmusson

Inledning

Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket fick 2005 regeringens uppdrag att medverka till utvidgning av försöksverksamheter med s.k. barnahus på olika orter i landet. Syftet med försöksverksamheten var att utveckla formerna för samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott, t ex sexuella övergrepp och misshandel. Bärande idéer är att barnen ska bli omhändertagna i en barnvänlig miljö och inte behöva ha kontakter med polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och barnpsykiatri på olika platser. Barnen ska inte i onödan utsättas för upprepade förhör och intervjuer av olika personer med olika syften. Ytterligare en förväntan är att kvaliteten ska höjas i de utredningar som anmälningarna aktualiserar. En samverkan mellan myndigheterna antas skapa förutsättningar för bättre underlag för rättsprocessen och för samhällets fortsatta insatser. Att underlagets kvalitet förbättras förutsätts leda till att alltför misstänkta gärningsmän kan lagföras eller avföras från misstanke. Om kvaliteten på de sociala och barnpsykologiska utredningarna höjs antas också stödet till barnen och deras familjer kunna förbättras. En samverkan mellan myndigheterna förväntas även minska risken för dubbelarbete och därigenom bidra till att samhällets insatser kan användas mera effektivt. En annan förväntad fördel med samverkan mellan myndigheterna är att kunskapen om barn i utsatta situationer ökar (Socialstyrelsen 2006b).

En forskargrupp vid rättssociologiska enheten vid Lunds Universitet fick 2006 styrgruppens uppdrag att utvärdera försöksverksamheten. Uppdraget till utvärderarna var att ge en bild av varje försöksverksamhet för sig och samtidigt göra jämförelser mellan de olika försöksverksamheternas metoder och resultat. Det övergripande syftet var att undersöka om och hur barnets rättigheter stärkts genom att myndigheterna har en nära samverkan under ett tak. I uppdraget ingick bl a att undersöka barns och vårdnadshavares upplevelser genom intervjuer och andra metoder. Barnets/den unges möte med myndigheterna skulle undersökas och frågor som rör barnets perspektiv, barnets bästa och rätt att komma till tals skulle belysas (a.a.).

I föreliggande rapport redovisas resultaten från intervjuer med 12 barn och 22 föräldrar som varit i kontakt med eller direkt berörts av barnahusens verksamhet.

Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Syftet med den här redovisade delstudien är att ge röst åt barn och föräldrar som varit i kontakt med eller direkt berörts av barnahusens verksamhet.

- Vad händer när barnet och/eller föräldern möter respektive myndighet i och utanför barnahuset?
- Vad kan utläsas ur intervjuerna som rör barnahusens mål om barnanpassat omhändertagande, stöd och hjälp till barnet, bättre och snabbare utredningar, bättre samordning och färre myndighetskontakter?
- Hur kan begreppet barnperspektiv tolkas och tillämpas i barnahusens verksamhet?
- Hur, när och av vem tillvaratas barnets rättigheter?

Studien fokuserar huvudsakligen situationer och processer som har att göra med utredning, stöd och behandling genom socialsekreterare i och utanför barnahus, personal inom barnpsykiatri och i viss mån sjukvården. Aspekter som rör den rättsliga processen behandlas genom redovisning av och diskussion om upplevelser av polisförhören och i ett enskilt fall även rättegången. Mer om detta återfinns i delrapport 5 från utvärderingen (Rejmer och Hansen 2008).

Försöksverksamheten har omfattat 6 kommuner – Umeå, Sundsvall, Stockholm, Linköping, Göteborg och Malmö. I utvärderingen har även ingått 3 jämförelsekommuner – Burlöv, Norrköping och Timrå. Den här redovisade undersökningen har endast omfattat försökskommunerna.

2. Tidigare forskning

Barns möten med professionella aktörer

Studier som redovisar barns upplevelser av möten med professionella i dessa sammanhang är sällsynta. Det har varit svårt att hitta referenser till tidigare forskning av detta slag.

Neerosh Mudaly och Chris Goddard (2006), två forskare och terapeuter från Australien, redovisar resultat från studier om hur barn upplevt misshandel och övergrepp samt möten med olika professionella, dock inte i miljöer som direkt kan jämföras med barnhusen. Studien omfattade 9 barn i åldern 9-18 år. Fem var pojkar och fyra var flickor. Boken är rik på citat från dessa intervjuer. Barnens utsagor om kontakterna med professionella redovisas utifrån generella kommentarer om bemötandet, synen på polisens och socialtjänstens roll samt upplevelser av terapi och stödinsatser. Barnen beskriver såväl positiva som negativa erfarenheter. Till det negativa hör möten med professionella som är okunniga, som inte klarar av att lyssna på barnens mycket svåra upplevelser, som inte tror på dem eller som hela tiden byts ut. Bland de utsagor som redovisas om polisförhören är det värt att lägga märke till barnens uppmärksamhet på den fysiska miljön. De hade viktiga synpunkter på t ex färgerna i rummet, videokamerans placering och tillgång till leksaker. Beträffande terapi och stödinsatser redovisas en lång rad positiva utsagor om gott bemötande från de professionella och insatsernas betydelse.

Förhör och intervjuer med barn

Barn som utsatts för misshandel och övergrepp befinner sig i svåra känslomässiga konfliktsituationer ofta präglade av skuld och skam. Upplevelserna och konsekvenserna av det som hänt är emellertid alltid unika för varje enskilt barn (Broberg, Almqvist & Tjus 2003). Barnet står inte sällan i beroendeställning till den misstänkte, vilket givetvis kan göra det svårt för barnet att våga och vilja berätta om det som hänt. Hur barnet bemöts och vilken förmåga vuxna har att kommunicera med barn i utsatta situationer är därmed av stor betydelse för att de ska kunna komma till tals med

barnet på ett fruktbart sätt. Mycket handlar om den vuxnes förmåga att förstå barnets situation och sammanhang genom att blicka ut genom barnets ögon (Doverborg & Pramling 1995).

Ann-Christin Cederborg (2000) skriver om de särskilda omständigheter som råder i utredningar om barn som utsatts för brott och beskriver bl a betydelsen av att kunna erbjuda en barnanpassad miljö i samband med förhör. Med detta menas ett lugnt och avskilt rum anpassat efter barnets behov. Det är viktigt med ett bekvämt väntrum, leksaker och spel, något att dricka och möjlighet att gå på toaletten. Förhörssrummet ska ha bekväma stolar och neutral inredning. Att ha ett skrivbord med stolar på var sin sida är inte att rekommendera. Tillgång till teknisk utrustning för ljud- och videoupptagning är mycket väsentligt. Cederborg redovisar vidare att det finns olika åsikter om någon närstående person ska vara närvarande under intervjun/ förhöret eller inte. Beträffande den misstänkte förövaren eller dennes företrädare är uppfattningen emellertid entydig. De ska aldrig vara närvarande vid förhöret/ intervjun. Att ha med en närstående kan vara både hindrande och främjande för ett barns känsla av trygghet. Barnet kan ha svårt att förstå att det inte kan söka stöd hos den vuxne och kan kanske också låta bli att tala om vissa känsliga saker av omtanke eller rädsla. Å andra sidan kan närvaron av en närstående innebära ett stöd för barnet. Varje enskilt barns behov och perspektiv bör vara avgörande för vilket ställningstagande som görs i denna fråga. Cederborg har formulerat ett antal riktlinjer för förhör med barn. Det handlar om att använda ett språk som barnet förstår, förklara komplicerade ord, termer och meningar, lyssna mer än tala, inta ett neutralt förhållningssätt, undvika av kroppskontakt, flexibelt tänkande kring barnets situation och upplevelser samt barnorientering. I boken redovisas också olika sätt att lägga upp intervjuer och ställa frågor till barn. Det framgår således att det finns mycket viktig kunskap om hur professionella bör gå tillväga för att få bra kontakt med barn i tillämpningen av ett barnanpassat förhållningssätt.

Barn som bevittnat våld

En nordisk forskarantologi om barn som bevittnat våld (Eriksson 2007) bidrar med värdefulla teoretiska perspektiv och forskningsresultat om barns situation och behov i familjer, där pappa slår mamma. Det handlar om barn som i vissa fall tillhör en av barnahusens målgrupper och som nyligen definierats som brottsoffer (Ds 2004:56).

Den kunskap som finns i dag pekar, enligt Maria Eriksson (a.a.), på att barn som blir vittne till våld mot mamma kan definieras som utsatta för psykisk misshandel. Det är viktigt att problemet blir synligt och "giltiggjort" (sid.11). Enligt Åsa Källström Cater (2007), som intervjuat barn i skyddat boende, har en rad personliga och kontextuella omständigheter betydelse för våldets konsekvenser i det enskilda barnets liv. Barn gör egna tolkningar och skapar mening vilket sannolikt är av betydelse för vilka konsekvenser våldet får för varje enskilt barn.

Barbro Metell och Birgitta Lyckner (2007, sid. 12) har erfarenheten att barn har behov av individuellt bemötande. För detta ändamål finns olika modeller för krisbehandling att tillgå. Men, påpekar de, det är också viktigt att behandlarna arbetar "parallellt med barnets mamma och pappa – då det är möjligt och bra för barnet – separat och tillsammans med barnet".

Maria Eriksson (a.a. sid 19-21) diskuterar konsekvenserna av olika förhållningsätt till barn i praktiken – utifrån "barnet under utveckling" och "barn som aktörer". Det finns risker med båda sätten att "konstruera" barnet. I synen på barnet "under utveckling" finns en risk att "man överproblematiserar barn och alltför mycket gör dem till 'klienter'" och i synen på barn "som aktörer" finns en risk att barn involveras så mycket att det tvingas ta ansvar för sådant som de bör få slippa eller som de inte är mogna för. Hon visar därmed på det spänningsförhållande som råder beträffande barns rätt till skydd och delaktighet i dessa sammanhang.

Barnmisshandelsutredningen

I slutbetänkandet från kommittén mot barnmisshandel (SOU 2001:72, sid. 89-92) redovisas statistik och barns röster om misshandel dokumenterade av BRIS (Barnets rätt i samhället). Det framgår att barnsamtalen om fysisk och psykisk misshandel ökat markant sedan 1990-talets början. Vad denna ökning beror på är svårt att fastställa. Det finns flera tänkbara faktorer – BRIS har större kapacitet än tidigare, information om organisationen har förstärkts och barn har blivit mera frimodiga. Av samtalen framgår att fysisk misshandel kan handla om allt från att vanligen sansade föräldrar tappat behärskningen och handgripligen givit sig på barnen till regelbunden misshandel. BRIS har även kartlagt förövarna vid barnmisshandel, som år 2000 visade att biologisk förälder uppgavs som förövare i 72 % av fallen. I första hand var det fadern (41 %) som stod för våldet. Men även modern (19 %) samt i tredje hand båda vuxna (12 %) var aktiva förövare.

Kunskapsöversikt om sexuella övergrepp mot barn

Socialstyrelsen har givit ut 15 expertrapporter som behandlar frågor om sexuella övergrepp mot barn. Rapporterna har skrivits av medicinsk, psykologisk, social och juridisk expertis på området. I en kunskapsöversikt (Socialstyrelsen 2000) återfinns redogörelser för kunskapsläget inom bl a följande områden: definition av sexuella övergrepp, förekomst av anmälningar, övergrepp och rättslig prövning, orsaker, riskfaktorer och konsekvenser, bedömning av misstankar samt behandlingsinsatser, be-

handlingsmodeller och behandlingseffekter. Dessa rapporter ger viktig kunskap för att förstå problemen och dess konsekvenser ur ett barnperspektiv. I studierna innefattas emellertid inga undersökningar som utgår från barns och ungas upplevelser av sina kontakter med olika professionella eller av behandlingsinsatser.

Barnahus i USA

I USA finns över 400 Children's Advocacy Centres (CAP) som fått godkännande enligt kriterier uppställda av den nationella organisationen "National Children's Alliance" (NCA). Därtill kommer ytterligare ca 200 som kommit olika långt i sin utveckling. De första försöken startade i mitten på 1980-talet. För att få medlemskap i organisationen krävs att följande kriterier, bestående av nio huvudkomponenter, uppfylls:

- a child – friendly facility,
- a multidisciplinary team,
- an investigative child interview,
- a medical examination of the child,
- provision of mental health services,
- victim advocacy,
- case review,
- case tracking and
- organizational structure (Jackson 2004).

Trots att verksamheten funnits så länge har den ännu inte blivit föremål för någon systematisk undersökning. I artikeln redovisas resultaten av intervjuer med 117 förestandare för CAC valda utifrån en randomiserad, strategisk urvalsdesign. Förekomsten av åtta av de ovan angivna huvudkomponenterna undersöktes. Resultaten visar att modellen med CAC har fått stor acceptans av centra som är såväl medlemmar som icke medlemmar även om det finns skillnader beträffande implementeringen. Slutsatsen är att fortsatt utveckling av modellen med CAC måste inkludera utvärdering.

The results confirm marked variability in the implementation of these core components in the field, which is consistent with the philosophy of the model that all centres are designed to meet the unique needs of the community and investigative entities. Variability is a major strength of the model in that it allows centres to be responsive to the needs of the communities in which they are located.

Det framgår således att det, precis som i Sverige, finns utrymme för lokala variationer i utformningen av barnahus. Samtidigt ställs vissa krav för att få medlemskap i organisationen. En fråga som inställer sig är om detta är något att applicera på svenska förhållanden.

Newman m fl (2005) efterlyser likaså studier av CAC speciellt beträffande data om resultat som kan ge kunskap om "effectiveness of multidisciplinary centers for children and families and their impact on prosecution rates." De konstaterar att forskningslitteraturen om samarbetsmodeller för utredningar om barnmisshandel tenderar att vara "anecdotal, descriptive and qualitative, relying most often on survey studies".

I artikeln refereras resultat från en undersökning 3 månader efter avslutad behandling omfattande 87 fall. Föräldrarna i denna studie rapporterade att det blivit bättre för deras barn i olika avseenden, bl a hade de mindre problem med att umgås med vänner och mindre problem med att somna på kvällarna.

3. Tolkningsram för analys av det empiriska materialet

Den tolkningsram som används i analysen av det empiriska materialet har formulerats med utgångspunkt i begreppet barnperspektiv samt den barn- och familjesyn som kommer till uttryck i Barnkonventionen, Socialtjänstlagen (SoL) och Lagen om vård av unga (LVU).

Barnperspektiv och barns rättigheter

Den norske socialpsykologen och barnforskaren Per Olav Tiller (1991) var den förste som definierade begreppet barnperspektiv med utgångspunkt i barnet: Det är vad barnen ser, hör, upplever och känner, som är deras verklighet. Därefter har det skrivits mycket om barnperspektiv och alltjämt publiceras nya artiklar där begreppet blir föremål för utveckling och omtolkning. Gunilla Halldén (2003) framhåller att begreppet barnperspektiv är mångtydigt och visar med referens till Leena Alanen (2001) att barnperspektiv inte enbart avser barns egna perspektiv utan även en analys av de villkor barn lever under. Ytterligare en tolkning är att utgå från omvärldens eller samhällets barnperspektiv, det vill säga vår samlade kunskap om barn. Detta inkluderar att ta hänsyn till sammanhanget och vara medveten om att barnperspektivet är kopplat till tidpunkt i historien och plats i världen (Andersson & Rasmusson 2006). Samhällets barnperspektiv kommer till exempel till uttryck i FN:s barnkonvention och regeringens barnpolitik. Barnperspektivet kan, som det påpekas av Halldén (a.a.) användas som verktyg för politiska initiativ och förändringar. Det är ett begrepp med stark ideologisk laddning. Vi kan göra en åtskillnad mellan barns eget perspektiv och vuxnas barnperspektiv som handlar om vuxnas perspektiv på barn, utifrån deras positioner och relationer till barn. Vuxna har ansvar för att ta tillvara barns villkor, verka för barns bästa och uppmärksamma konsekvenser för barn av olika beslut. Det hand-

lar således inte bara om att lyssna på barn och dokumentera deras utsagor. Att som vuxen ta reda på vad barn känner, upplever och vill måste få konsekvenser för vuxnas ställningstaganden och åtgärder med utgångspunkt i barns behov och barns bästa (Andersson & Rasmusson 2006).

När vi vill tillämpa dessa definitioner i en utvärdering av barnahusen kan vi konstatera att det här handlar om barn som hittills kommit till tals i forskningen i liten utsträckning. Barnen möter i dessa sammanhang professionella aktörer med olika positioner, ansvar och roller, vilket innebär att de har anledning att betrakta och bemöta barn utifrån skilda perspektiv och förväntningar.

Vi behöver veta mer om barns egna upplevelser av möten med miljön i barnahus och med de professionella. Vi har därför vänt oss till barn som självständiga informanter. Men vi har också velat få del av föräldrarnas barnperspektiv. Hur kan föräldrar förstå situationen ur ett barns synvinkel? Genom satsningar på barnahus kommer ett starkt politiskt och samhällsligt intresse till uttryck, ett intresse som har sin grund i ökad kunskap om barns villkor och konsekvenserna för barn av våld och övergrepp. Att öka kunskapen om innebörden i och effekterna av dessa satsningar är därför mycket angeläget.

Enligt socialtjänstlagen (2002:453) skall principen om barnets bästa beaktas vid alla åtgärder som rör barn (1 kap. 2 § SoL) och när åtgärder rör ett barn skall barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas (3 kap. 5 § SoL). Såväl i socialtjänstlagen som i Barnkonventionen inryms emellertid ett spänningsförhållande mellan synen på barnet som sårbart och behov av skydd¹ och som subjekt och aktör med kompetens att involveras i viktiga beslut.² Innebörden i detta har framkommit i studier av barns delaktighet i den sociala barnavården. Socialsekreterare visade ambivalent förhållningssätt. Å ena sidan var de noga med att lyssna på barnen och inbjuda till delaktighet, å andra sidan var de tveksamma till att involvera barnen i beslutsprocesser som kunde innebära att allt för stort ansvar lades på barnet. Tillämpningen av ett barnperspektiv i den sociala barnavårdens kontext är förenad med många dilemman och etiska överväganden (Rasmusson m.fl. 2003, Rasmusson 2006).

Juristen Lotta Dahlstrand (2004) anger tre olika roller som ett barn kan ha i familjerättsliga processer, begrepp som även jag funnit användbara. Rollerna är informant, medaktör och aktör och de olika rollerna innebär olika grader av inflytande som barnet har på de beslut som ska fattas. ”I rollen som informant (visst inflytande) ges barnet möjlighet att berätta om sin situation och om eventuella önskemål och åsikter”. Huruvida barnets önskemål kan följas beror på omständigheterna i det enskilda fallet. I rollen som medaktör (medbestämmande) bidrar barnet inte bara med sin kunskap om sin situation utan också med sina personliga uppfattningar. ”Att vara medaktör innebär en rätt att bli hörd och få uttrycka sina åsikter. Det viktigaste i att se barnet som medaktör torde dock vara vikten av att föra en dialog med barnet, och att utarbeta en lösning tillsammans med barnet.” Rollens som aktör (självbestämmande) innebär att ”barnet i hög grad anses kompetent nog att fatta egna beslut. Det

1 Se text artikel 2, 19, 20, 34 och 37

2 Se artikel 12 – 17

innebär att i en bedömning av vad som är ett barns bästa så ges barnet tolkningsföreträde” (a.a. sid. 53-54).

Olika forskare pekar på svagheter och konfliktytor i lagstiftningen. Lotta Dahlstrand (a.a.) konstaterar att, trots att lagstiftningen om barns rätt att komma till tals hade till syfte att öka barns möjligheter att höras och ha inflytande, genomsyras lagstiftningen av en bristande tilltro till att barn verkligen har den kompetens som är nödvändig för att fatta egna beslut. Juristen Anna Singer (2000) beskriver att lagstiftningen återspeglar såväl ett kompetens- som ett behovscentrerat synsätt på barn. Enligt det kompetensorienterade synsättet betonas barnets förmåga till medbestämmande medan det behovsorienterade synsättet framhåller barnets rätt att komma till tals, men att barn varken kan eller har den kompetens som krävs för att fatta beslut. Anna Hollander pekar på svagheter i lagstiftningen utifrån en genomgång av barns möjligheter till delaktighet och inflytande enligt LVU och Socialtjänstlagen:

Barns faktiska möjligheter att göra sin röst hörd och få sin vilja beaktad är, menar jag, främst en fråga om hur vuxna respekterar barnet. Tolkningen av barnets bästa kan påverkas av barnet under förutsättning att vuxna tar hänsyn till vad barnet faktiskt tycker och vill. Lagstiftningen har inte underlättat den tolkningen (Hollander 2005, s 49).

Barnet i familjen

Den syn på barnet som enskild individ och som familjemedlem som kommer till uttryck i den svenska lagstiftningen är inte entydig. Socialtjänstlagen betonar helhetssyn och är tydligt familjecentrerad. Med helhetssyn menas att barnets och den unges hemsituation, relationer, skolsituation, fritid samt fysiska och psykiska hälsa ses i ett sammanhang, där de olika delarna ömsesidigt påverkar varandra (Socialstyrelsen 2006 a, sid. 23). Den syn som präglar socialtjänstlagen bygger emellertid inte på barnet som bärare av rättigheter (Holmberg & Håkansson 2000). LVU -utredningen (2000:77) betonar barnets rättigheter och barnets ställning som egen individ, men innehåller ändå en klivenhet i synen på barnet/den unge som en enskild individ med egna rättigheter eller som familjemedlem eller bihang till föräldrarna (Eriksson 2003).

Enligt Barnkonventionen betraktas barnet som enskild individ med egna rättigheter. Samtidigt är barnet oupplösligt förenat med sina föräldrar. Det är därför viktigt att uppmärksamma de artiklar i Barnkonventionen som reglerar förhållandet mellan barnet, barnets föräldrar/familj och staten. Konventionen understryker att barnets familj har det primära ansvaret för barnet och staten har strikt begränsade möjligheter för att ingripa och att skilja barnet från sina föräldrar³. FN- kommittén i Genève betonar att barnets rättigheter inte ska utökas på bekostnad av föräldrarnas rättighe-

3 Se t e x artikel 3.2, 5, 7, 9, 10 och 18

ter. Utgångspunkten ska i stället vara att stärka hela familjen (Hodgins & Newell 2002).

När jag letat i litteratur från skilda ämnesområden, som behandlar barns och föräldrars rätt och möjligheter till delaktighet och medbestämmande i socialt arbete har det tydligt framgått att det finns en "familjediskurs" (eller "kärnfamiljdiskurs") och en "barnperspektivdiskurs". Teorier och begrepp om barns respektive föräldrars delaktighet behandlas ofta av olika författare var för sig på liknande men ändå skilda sätt. Olika modeller har utvecklats som verktyg för att analysera barns (t ex Hart 1992, Shier 2001) respektive föräldrars delaktighet och medbestämmande (t ex Dale 1996) bl a i relation till olika professionella aktörer. Detta markerar en medvetenhet om att barn och föräldrar har olika intressen, positioner och möjligheter att påverka. Samtidigt hjälper det oss inte att förstå hela sammanhanget utifrån de relationer som alltid finns mellan föräldrar och barn och hur dessa i sin tur kan påverkas av professionellas bemötande, förhållningssätt och åtgärder.

Mot denna bakgrund blir det intressant att försöka komma underfund med hur begreppet barnperspektiv kan definieras i barnhusens verksamhet. Barn kommer till barnhusen därför att de är i behov av skydd i många fall från sina föräldrar på grund av våld eller övergrepp. I dessa situationer ska barnhusen kunna erbjuda en trygg plats för barnen. Var finns då föräldrarna och hur kan barns och föräldrars intressen hanteras tillsammans och/eller var för sig? Hur kan de olika synsätt på barn och familj som kommer till uttryck i Barnkonventionen, forskningen och lagstiftningen balanseras? Vilka föräldraperspektiv finns och vilka olika synsätt och erfarenheter representerar de?

4. Metod

Studien omfattar sammanlagt 34 kvalitativa intervjuer, 12 barn och unga och 22 föräldrar. En av dessa intervjuer har skett med barn och förälder tillsammans.

Förberedelser

I förberedelsearbetet ingick inledningsvis att göra etiska överväganden beträffande intervjuer med barn. Barn som kommer i kontakt med barnahus befinner sig i många fall i en mycket utsatt situation och de har mestadels mött flera professionella personer, som ställt frågor till dem om känsliga förhållanden. Detta faktum föranledde ingående diskussioner i forskargruppen om eventuella risker med att ytterligare en ny person skulle ställa frågor till barnen om vad de varit med om. I kontakterna med företrädare för barnhusen var det emellertid ett starkt och tydligt önskemål om att barnen skulle intervjuas. Barns perspektiv skiljer sig från vuxnas och det är bara barnen själva som kan beskriva sina unika upplevelser. Man kan alltså påstå att det skulle vara oetiskt att inte låta barnen komma till tals i utvärderingen. I Mudaly och Goddard (2006, sid. 11) återfinns följande talande citat:

I think people would be surprised if kids had the chance to talk...I mean...that's good that you're not getting the adults interviewed to see what they think, instead to get the kids interviewed from a kid's point of view. No one knows kids better than the kids.

Planen för utvärderingen har genomgått prövning av Regionala Etikprövningsnämnden i Lund, som 2006-04-12 beslutade att godkänna ansökan.

Gott samarbete med personalen på barnhusen var en grundläggande förutsättning för att kunna få kontakt med barn och föräldrar. Noggranna förberedelser gjordes därför i nära samråd med respektive barnahus. En delprojektplan med beskrivning av tillvägagångssättet skickades ut till föreståndarna via e-post (juni 2006) och därefter gjordes personliga besök på samtliga barnahus. Eftersom intervjuerna berörde etiskt känsliga frågor fann vi det väsentligt att personalen fick träffa intervjuarna och få noggrann information om studiens uppläggning, plats för intervjuerna och forskarnas hantering av intervjumaterialet. Det var också väsentligt att diskutera hur

föräldrar och barn skulle informeras om utvärderingen och hur samtycke skulle inhämtas.

Mot bakgrund av barnahusens varierande organisering och arbetsrutiner (Socialstyrelsen 2006 b) var det viktigt att i förväg försöka leva sig in hur barn och föräldrar kunde tänkas uppleva sina möten med den fysiska miljön och med personalen i barnahuset. Vad var det de såg när de närmade sig barnhuset, när de klev in genom dörren och när de väntade i väntrummet? Vilka olika människor kunde de möta i de olika rummen? Hur kort- eller långvariga kunde kontakterna med barnahuset vara?

Barnahuset ombads att inkomma med förteckningar över de barn som varit i kontakt med och avslutat sina kontakter med barnahuset fr.o.m. 2006-01-01. De rekommenderades att skicka in sina förteckningar upprättade i kronologisk ordning enligt följande tabell. Personalen ombads även att ta bort barn från listan i sådana fall där det av något skäl kunde vara olämpligt att ta kontakt. Så vitt känt inträffade detta bara i ett par fall i Stockholm respektive Malmö. I Malmö gjordes undantag för en flicka som befann sig i skyddat boende. I Stockholm tillfrågades enbart de föräldrar om medverkan i utvärderingen som kom med sina barn till Barncentrum. Det var emellertid endast i ett fåtal fall i den aktuella åldersgruppen där någon annan än förälder var medföljande.

Tabell 1 Anvisningar till barnahuset beträffande uppgifter till utvärderingen

Barn (som fyllt 8 år)	Föräldrar	Barnets första kontakt med barnahuset	Kontakten med barna- hus avslutat	Anledning till kontakt	Stadsdelsnämnd /socialdistrikt	Behov av tolk/ information på främmande språk
namn, födelseår och månad.	namn och adress till båda vård- nadshavarna + uppgift om barnets bostadsadress i de fall föräldrarna separerat	datum	datum	tex miss- stänkt miss- handel, sexuellt övergrepp	anges i förekommande fall	anges i förekommande fall

De första listorna inkom i september 2006 från Malmö, Stockholm och Linköping. Från dessa orter har därefter ytterligare listor inkommit senare under hösten 2006 samt våren 2007. Med anledning av försöksverksamhetens sena start fick vi tillgång till listor från Göteborg, Sundsvall och Umeå först i februari – mars 2007. Datainsamlingen avslutades i slutet av maj 2007. De olika momenten i förberedelsearbetet var sammantaget en mycket tidskrävande procedur.

Det planerade tillvägagångssättet föranledde diskussioner med personalen om hur information om utvärderingen skulle förmedlas till föräldrarna. På ett par ställen fann personalen det lämpligt att informera föräldrar och barn om utvärderingen i samband med deras besök på barnahuset. För detta ändamål upprättades ett informationsblad (A5-format) som sattes upp på anslagstavlor eller delades ut av personalen.

På de flesta ställen ville personalen att all information skulle förmedlas via Lunds universitet. De ville inte att utvärderingen skulle förknippas med deras medverkan.

Frågan om vad som menades med "avslutad kontakt" föranledde frågor och diskussion. På Barncentrum i Stockholm är det t ex inte ovanligt att kontakten påbörjas och avslutas samma dag eftersom alla kontakter med professionella, utom socialsekreterare på barncentrum, polis och läkare, skedde utanför barncentrum. På Kriscentrum för barn och ungdomar i Malmö kan det emellertid ta flera månader innan en kontakt avslutas, eftersom det är vanligt att barn eller familjer får krisbehandling eller stödsamtal på kriscentrum. Från vår sida fanns öppenhet inför dessa olikheter, vilket betyder att intervjuerna genomfördes vid olika tidpunkter i förhållande till tidpunkten för anmälan om brott och första besöket på barnahuset.

Olika versioner av informationsbrev med förfrågan om samtycke riktade till föräldrar och barn över 15 år upprättades och skickades ut från Lunds universitet (se bilaga). Dessa brev skickades ut efter hand som vi fick tillgång till listor från barnahusen. I några fall skickades brev översatta till engelska respektive arabiska. När det gått en tid efter sista datum för inlämnande av samtycke försökte vi i stället nå de som inte svarat via telefon. Det var ofta förenat med svårigheter på grund av att barnahusen inte alltid kunde ge oss aktuella telefonnummer. I de fall det gick att hitta telefonnumren via Eniro ringde vi upp. I bästa fall fick vi svar, men det inträffade också att vi efter ett flertal försök fick ge upp. I något fall fungerade kontakt via e-post. Telefonkontakterna gav i många fall positiva svar. Om vi enbart förlitat oss på att få in skriftliga samtycken hade vi inte fått många intervjuer. De personer vi kontaktade reagerade oftast positivt på att bli uppringda. De hade ofta inte något emot att bli intervjuade. Det hade bara inte blivit av att posta svarskuvertet. Några ville inte ge sitt samtycke med hänvisning till att de var trötta på att prata om det som hänt och några angav inget skäl alls. Några föredrog att bli intervjuade per telefon, något som de fann lättare än att infinna sig för en personlig intervju. Av de 22 föräldraintervjuerna genomfördes 8 per telefon och 14 i personliga möten. Av de 12 barnintervjuerna genomfördes två per telefon och övriga i personliga möten.

I fyra fall har både barn och föräldrar i samma familj intervjuats men i övrigt har intervjuerna skett antingen med båda föräldrarna (var för sig), en av föräldrarna eller med enbart barnet.

Det var många föräldrar som inte ville att deras barn skulle intervjuas. De skäl som angavs för detta var t ex att de redan haft så många andra kontakter, barnet hade nyligen inlett en behandlingskontakt, barnet hade en neuropsykiatrisk störning och kunde därmed inte förväntas koncentrera sig i en intervjusituation. Det inträffade även att föräldrar glömt avtalad tid för intervju. I ett fall träffades överenskommelse om tid med en 11-årig flicka vid 4 olika tillfällen, ändå kom aldrig någon intervju till stånd. Intervjuerna kunde inte heller genomföras om vi endast hade samtycke från ena vårdnadshavaren.

Urval och omfattning

Utskick av förfrågan om samtycke gjordes till sammanlagt 74 föräldrar eller föräldrapar och 15 ungdomar över 15 år. Av dessa var det 22 föräldrar och två ungdomar över 15 år som gav positivt svar och som intervjuades. Samtycke gavs från båda vårdnadshavarna för intervjuer med 10 barn under 15 år. Det har varit möjligt att nå både barn och föräldrar på alla försöksorterna utom i Linköping där endast föräldrar intervjuats. Inga intervjuer har genomförts i jämförelsekommunerna Burlöv, Norrköping och Timrå. Från dessa kunde vi få tillgång till namn på intervjupersoner genom de utredningar som skulle bilda underlag för aktivitet 3 i utvärderingen Friis (2008). När datainsamlingen avslutades våren 2007 var det endast Burlöv som skickat in utredningar. Brev med förfrågan om samtycke skickades till 8 familjer. Vi fick ett positivt svar. Trots åtskilliga försök att nå denna familj per telefon och e-post lyckades vi inte få någon kontakt.

Barnen representerar olika åldrar, dock mest tonåringar, och kön samt erfarenheter från olika typer av brott.

Tabell 2 *Intervjuade barn, översikt.*

Kön	Ålder	Brottsrubricering
Flicka	12 år	Sexuellt ofredande
Flicka	13 år	Sexuellt ofredande
Flicka	14 år	Misshandel
Flicka	14 år	Misshandel
Flicka	15 år	Misshandel
Flicka	15 år	Våldtäkt
Flicka	15 år	Våldtäkt
Flicka	16 år	Misshandel
Pojke	8 år	Misshandel
Pojke	13 år	Sexuellt ofredande
Pojke	13 år	Sexuellt ofredande
Pojke	13 år	Sexuellt ofredande

Tabell 3 Intervjuade föräldrar, översikt.

	Misstänkt förövare	Målsägande alternativt icke misstänkt förälder ^a	Varit på barnahus	
			Ja	Nej
Mor	6	11	12	4
Far	4	1	4	2
Summa	10	12	16	6

a. En mamma var både misstänkt förövare och målsägande, har här endast angetts som målsägande.

Några av barnen har besökt sitt barnahus vid flera tillfällen medan andra bara varit där på polisförhör och eventuellt även läkarundersökning. Alla hade blivit förhörda av polisen, fem på polisstationen och sju på barnahus. Sju hade genomgått läkarundersökning, varav två på barnahus och övriga på sjukhus. Det finns också en spridning bland både barn och föräldrar beträffande erfarenheter av olika slags utredningar – rättsliga, sociala, barnpsykiatriska och medicinska samt av kontakter med olika berörda myndigheter.

Några barn och föräldrar hade tidigare erfarenheter av kontakter med t ex socialtjänst, BUP, skolkurator och ungdomsmottagning och barnhabilitering, vilket innebär att de kunnat göra jämförelser mellan tidigare myndighetskontakter och kontakterna med barnahus. För majoriteten av de intervjuade var det emellertid första gången som de hade detta slag av kontakter.

Vi har nått föräldrar med olika erfarenheter av kontakter med de samverkande myndigheterna, antingen som misstänkta förövare eller målsäganden. 8 av de intervjuade föräldrarna hade inte själva besökt barnhusen och de har därför endast kunnat uttala sig i generella ordalag om verksamheten där. Däremot har de bidragit med erfarenheter från sina olika kontakter med berörda myndigheter och från de händelseförlopp som blivit följden av anmälan.

Materialet är inte representativt i något avseende. Intervjuerna får betraktas som exempel på olika röster från barn och föräldrar, som kan bidra till att fästa uppmärksamheten på viktiga aspekter av betydelse för fortsatt utveckling av verksamheten i de existerande barnhusen och inför etableringen av nya. När resultaten från de olika delstudierna sammanförts har emellertid tolkningsmöjligheterna vidgats (se Åström och Rejmer 2008).

Brottsrubriceringar finns representerade enligt följande i hela intervjumaterialet (både barn och föräldrar):

- 12 misshandel inom familjen/1 fall i fosterfamilj (varav en med 2 rubriker – dels misshandel och dels grov fridskränkning),
- 2 våldtäkter av okända förövare,
- 7 sexuellt ofredande av okänd förövare på ett badhus respektive av en ungdomsledare.
- 1 sexuellt utnyttjande

- 1 sexuellt övergrepp
- 1 olaga hot av okänd på skolgården
- 1 övrig – gäller ett barn som kom till barnhuset för polisförhör enligt begäran från pappans advokat.

3 misshandelsfall hade lett till åtal och rättegång. Övriga fall hade inte lett till åtal.

Tillvägagångssätt

Intervjuerna har genomförts av universitetslektor Bodil Rasmusson (Göteborg, Malmö, Linköping och Umeå) och socionom Cecilia Werner (Stockholm och Sundsvall).

De personliga intervjuerna genomfördes i barnhusens lokaler med några undantag. En intervju genomfördes på en skola, en på en socialförvaltning, två på ett utredningshem och en på en förälders arbetsplats. Barnen fick, när så var möjligt, lämna önskemål om plats för intervjun. Intervjuerna varade mellan 30 och 90 minuter. Alla intervjuer, utom ett par telefonintervjuer⁴ spelades in och sparades som ljudfiler i datorn. Intervjuerna genomfördes i form av samtal med utgångspunkt i följande teman:

- Platsen och lokalerna
- Bemötande
- Tidigare kontakter med professionella hjälpare
- Information
- Upplevelse av processen och möjligheterna till hjälp och stöd
- Goda råd

De frågor som ställdes i intervjuerna rörde således inte barnets eller familjens personliga förhållanden. För att intervjuaren skulle kunna förstå sammanhanget ombads intervjupersonerna att inledningsvis berätta kort om anledningen till kontakten med barnahus, men i övrigt kretsade intervjuerna kring barns och föräldrars erfarenheter och upplevelser av kontakterna med barnahus.

4 Dessa dokumenterades genom anteckningar under samtalets gång.

Metodreflektioner

I efterhand finns anledning att reflektera över de erfarenheter som vunnits framför allt beträffande inhämtande av samtycke, genomförandet av intervjuerna och materialets kvalitet. Att få samtycke till att intervjua barn är i många fall svårt. Forskaren är beroende av vuxna ”gatekeepers”, som inte sällan intar en beskyddande inställning. De är oroliga för att barnen ska få en obehaglig upplevelse genom att exempelvis bli påmind om smärtsamma händelser. Flera av de föräldrar vi talat med har visat sådan oro. I vissa fall har det varit lätt att förstå att en intervju kommit olämpligt t ex i förhållande till en nyligen inledd behandlingskontakt på BUP medan det i andra fall mest verkat handla om en allmän osäkerhet. De barn vi intervjuat har i allmänhet gärna velat berätta och har inte visat att de funnit intervjusituationen pressande eller jobbig. Vi var förberedda på att svåra minnen kunde aktualiseras och att intervjuerna kunde komma att beröra känsliga ämnen. Ett barn (8-åringen) markerade tydligt att det var svårt att prata om hur det varit att ha samtal med polis och psykolog på barnhuset. Han avbröt intervjun genom att krypa in under bordet och visade därmed att han inte ville svara på fler frågor. I intervjuer med yngre barn är det viktigt och önskvärt med mer än en intervju. Det ger förutsättningar för värdefulla möjligheter till kontaktetablering (Andersson 1998). I en studie som inneburit långa resor över hela landet var det emellertid praktiskt besvärligt och dyrbart att satsa på att göra återkommande intervjuer.

I fortsatta utvärderingar finns skäl att överväga på vilket sätt intervjuer med små barn ska kunna genomföras. Enligt min uppfattning är det inte tillrådligt att en för barnen främmande person intervjuar vid ett enskilt tillfälle. Om forskare inte har praktiska möjligheter till återkommande möten med barnen kan det vara en bättre lösning att låta någon göra intervjuerna som barnet är väl bekant med och har förtroende för. Forskare kan medverka genom att formulera frågorna och bearbeta och analysera det insamlade materialet.

Några föräldrar hade ett stort behov av att prata om sina relationer till de misstänkta förövarna. De misstänkta förövarna hade likaså stort behov av att prata om relationerna till sina barn. Att upprätthålla etisk känslighet under hela intervjun med stor öppenhet för vad intervjupersonerna själva ville berätta var därför väsentligt samtidigt som det var viktigt att inte gå förlorad i förhållande till syftet med intervjun.

I efterhand kan vi konstatera att det var ett riktigt val att intervjua både barn och föräldrar. Om vi enbart valt att intervjua barn hade antalet intervjuer blivit mycket litet. Genom att få tillgång även till föräldrarnas upplevelser har vi fått ett betydligt fylligare material med viktiga infallsvinklar på exempelvis barnhusens definition av målgrupper och arbetsrutiner. Den variation som finns i materialet har gett tillgång till såväl positiva som negativa erfarenheter. Vi kan inte se något bestämt mönster i att det är antingen de mycket positiva eller de mycket negativa som gett samtycke till att intervjuas. Alla barnhus finns representerade i studien men det lilla antalet intervjuer på varje ort begränsar möjligheterna att jämföra eller dra slutsatser om verksamhetens kvaliteter på respektive försöksort.

Telefonintervjuer har genomförts när intervjupersonerna sagt att de velat intervjuas på detta sätt i stället för i ett personligt möte. Vi har accepterat detta eftersom vi inte velat gå miste om möjligheterna till en intervju. Erfarenheterna av telefonintervjuerna är blandade. Några har gett rik information och det verkar som det kunnat underlätta för intervjupersonen att slippa ett personligt möte. Ett exempel är en pappa, som gärna ville delge sina erfarenheter men som också lät förstå att det han och hans barn varit med om varit mycket smärtsamt. Han talade med dämpad röst och ville hålla samtalet kort. I ett par andra fall har vi funnit det svårt att upprätthålla en dialog på ett sådant sätt som är önskvärt i det här slaget av intervjuer. I dessa fall tror vi att intervjusituationen hade underlättats om vi haft ett personligt möte.

5. Resultat

Resultatredovisningen inleds med en beskrivning av barnahusens läge och fysiska miljö. Framställningen illustreras med foton för att öka läsarens möjlighet till inlevelse i vad det är barn och föräldrar ser när de närmar sig platsen och stiger in genom porten eller dörren till barnahuset. Framställningen därefter har disponerats i två avsnitt – vad säger barnen? vad säger föräldrarna?

Avsnittet om barnens upplevelser och erfarenheter inleds med beskrivningar av barns förväntningar samt generella intryck och upplevelser av miljön i barnahusen och de professionellas bemötande. Med avsikten att fördjupa förståelsen för hela händelseförloppet efter en polisanmälan presenteras därefter fem fall. De representerar ett par av barnahusens målgrupper, nämligen barn i familjer där en eller båda föräldrarna misstänks för misshandel samt barn som utsatts för våldtäkt och sexuellt ofredande.

Avsnittet om föräldrarnas upplevelser och erfarenheter har disponerats utifrån följande rubriker – barnahusens miljö, information och tillgänglighet, polisförhören, utredningarna, stödinsatser, krisbearbetning och behandling samt hur gick det sedan?

I uppdraget ingår att göra jämförelser mellan de olika barnahusen. I denna studie är detta emellertid inte möjligt av etiska skäl. Mot bakgrund av det lilla antalet intervjuer på varje ort skulle det möjligtvis gå att identifiera intervjupersonerna om deras bostadsort avslöjades. Av samma skäl används begreppet barnahus genomgående. Utsagorna hänförs endast till ett namngivet barnahus när det handlar om den fysiska miljön. De personnamn som förekommer i fallbeskrivningarna är fingerade. Begreppet barn i Barnkonventionens mening (0-18 år) används genomgående även om de flesta kan betecknas som ungdomar.

Enligt vad som framgår i metodkapitlet bygger framställningen enbart på intervjupersonernas egna utsagor. Forskarna har inte tagit del av utredningarna. Det barn och föräldrar berättat presenteras därför som deras sanningar om vad som hänt. Om vi sökt information genom andra källor skulle vi ha fått andra bilder som sannolikt inte alltid stämt överens med det som här förmedlas. Vi har emellertid funnit det väsentligt att låta barns och föräldrars utsagor stå för sig själva och i detta sammanhang lämnas oemotsagda och utan direkta kopplingar till andra typer av data som samlats in för utvärderingen.

Barnhusens lokalisering och fysiska miljö

Barnhusen ligger alla i "vanliga" hus och lägenheter med hemlik miljö. Alla lokaler-
na är renoverade nyligen eller ganska nyligen. De är målade i ljusa färger och inredda
med nya möbler i klara färger och med mjuka former. Det finns mycket leksaker,
mjukisdjur, tidningar och spel. På flera ställen finns olika väntrum för de minsta bar-
nen och för tonåringarna. Väggarna är prydda med konst och textilier i klara färger.

Bild 1, 2 och 3 Interiörer från Barnhuset i Linköping och Barncentrum i Stockholm

I Malmö ligger Kriscentrum för barn och ungdomar på en gata, som kan karaktäri-
seras som en bakgata i centrala Malmö. Det inryms i en lägenhet på bottenplanet i
ett bostadshus med fem våningar. Det går att hitta genom en ganska oansenlig skylt
där det står "Kriscentrum för barn och ungdomar".

Bild 4 Kriscentrum för barn och ungdomar i Malmö

I Göteborg inryms Barnhuset i ett eget hus, som tidigare varit en skola för funktionshindrade barn. Det är ett stort nyrenoverat tegelhus, som ger intryck av en gammal folkskola. Det ligger i ett bostadsområde omgivet av grönområden, villor och hyreshus. Det ligger intill Bryggan som är ett utredningshem för barn och unga. Försöksverksamheten med ett Barnhus inrymdes inledningsvis i Bryggans lokaler.

Bild 5 Barnhuset i Göteborg Foto: Tomas F Singer

I Linköping inryms Barnahuset i ett rött enplans trähus beläget på lasarettsområdet. Det har tidigare använts som daghem. Utvändigt på huset finns en tydlig skylt med texten "Barnahus".

Bild 6 Barnahus i Linköping

I Umeå ligger Barnahus på andra våningen i ett hus i en företagsby, Uminova. I huset inryms, utöver Barnahusets lokaler, kontor för olika företag. Det finns ingen information om barnahusets existens i entrén eller hissen. Anledningen till detta är att man väntar på att även kvinnoverksamheten ska inrymmas i samma lokaler som Barnahus. På dörren till den lägenhet där Barnahuset inryms finns en dörrskylt.

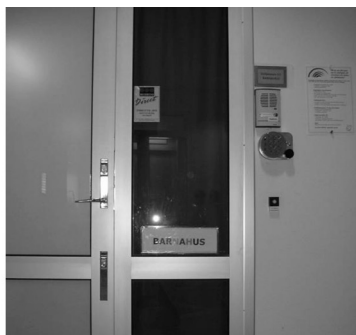

Bild 7 och 8 Barnahus i Umeå

I Stockholm ligger Barncentrum i en stor lägenhet på andra våningen i ett bostadshus i centrala Stockholm. Besökare kan hitta rätt genom den tavla med namn på hyres-

gäster som finns innanför porten. På dörren till ingången till lägenheten finns en skylt som visar att Barncentrum inryms där.

Bild 9 och 10 Barncentrum i Stockholm

I Sundsvall inryms Stödcentrum för barn och unga på första våningen i ett centralt beläget kontorshus. I trapphuset och på entrédörren finns skyltar som visar vägen.

Bild 11 och 12 Stödcentrum för barn och unga i Sundsvall

Information om barnahusens verksamhet, anställda och kontaktvägar finns att tillgå på kommunernas hemsidor i alla försökskommunerna utom Umeå.

Vad säger barnen?

Förväntningar

De intervjuade barnen hade alla besökt barnhusen för första gången med anledning av de händelser som föranlett de här aktuella anmälningarna. Ingen av dem kände innan dess till att det fanns något som kallades barnahus, vad det var för någonting eller var det fanns. När de först hörde talas om att de skulle dit framkallades olika föreställningar om vad det kunde vara och de blev överraskade. En 14-årig flicka fick, när hon hörde talas om Barnhuset i Göteborg, föreställningen om att hon skulle till ett "dagis" med många barn.

När man kom dit så såg man ju inte riktigt en massa barn så då var det ju inte riktigt som ett dagis. Sen när man kom in så såg det ju ut som ett vanligt hus, när man kom in i rummet var det väldigt fint och sånt. Möblerna såg ut som typ att man skulle umgås. Men jag var ju där för att jag skulle prata i nåt rum där man höll på och filma och jag fick sitta och vänta i dom där rummen, som såg väldigt trevliga ut för barn (skratt..). Ja, jag är ju inte barn längre så det var lite barnsligt, men för barn, dom skulle nog trivas där och tycka att där var en massa och göra.

En tonårsflicka gick till polisförhören med föreställningar om hur det skulle gå till hämtade från TV-deckare och fann i stället ett fint rum.

Jag har bara sett på TV där det finns ett rum med ett bord mellan polisen och den.... Det var så jag tänkte, så kom man in så var det ett fint rum med två fåtöljer och ett litet bord med två glas vatten på så blir man ju lite nyfiken.

Inredningen

De fina och klara färgerna, möblerna, planlösningen och leksakerna kommenteras av barnen i positiva ordalag. De uppskattar att lokalerna är inrymda i vanliga hus och vanliga lägenheter.

En 13-årig flicka svarar följande på frågan om hur hon skulle vilja beskriva Barncentrum i Stockholm för en kompis:

Jag skulle nog säga att det var som en lägenhet fast med mycket mer rum och inget sovrum utan mer som vardagsrum överallt i stället. Och att det fanns ett kök och kontor och att det nästan såg ut som att det skulle kunna bo någon där.

Ytterligare synpunkter på inredningen kommer från en annan 13-årig flicka som hade lagt märke till att hennes mamma lämnades ensam att vänta i ett rum som låg i direkt anslutning till kontoret, dit stora dörrar stod helt öppna och där det fanns datorer och sekretessbelagt material: "Då tänkte jag att då kunde ju vem som helst, eller hon, bara gå in och kolla i pappererna."

Ett par ungdomar har, i likhet med flickan ovan, synpunkter på att inredningen är lite barnslig, de tycker att miljön domineras av leksaker för de yngre barnen. En 13-årig pojke vill ge följande råd till ansvariga för barnhusen.

Ja, att fixa saker som barn och ungdomar kan ha, tror jag. Leksaker till dom små och vuxengrejor till dom stora. En TV tycker jag.

Inredningen i barnhusens förhörssrum får positiva omdömen. Två tonårsflickor, som båda upplevt förhör både på polisstationen och i barnhuset anser att miljön på barnhuset känns betydligt tryggare och lugnare. ”På polisstationen är det så mycket människor.”

Flera beskriver emellertid att det kändes obehagligt att det fanns en videokamera i förhörssrummet. De beskriver obehagskänslor och nervositet, något som orsakade att de kände sig spända och hade svårt att släppa tanken på att de blev filmade.

Det kändes obehagligt. När dom slog till videokameran när jag började prata kände jag mig iakttagen på något sätt. Jag gjorde det. Jag kände mig iakttagen helt enkelt.

Det kändes stressigt och jobbigt. Jag ville inte att dom skulle tjuvkolla på mig.

Ja, alltså det var ju lite nervöst och så när man visste att det var kameror där bakom och som likasom satt i ett annat rum och lyssnade. Men det gick bra och så.

Dessa kommentarer kan också tolkas som att barnen upplevt att det varit svårt att medhörande funnits med. Detta faktum är annars ingenting som kommenterats mera ingående i intervjuerna.

Allt under ett tak

Som tidigare framgått var det inget av de intervjuade barnen, som kommit i åtnjutande av alla de tjänster som ett barnhus kan erbjuda. De har därför inte kunnat svara på frågor utifrån egna erfarenheter om betydelsen av att ha allt under ett tak. En tonårsflicka delgav emellertid ändå sina reflektioner beträffande betydelsen av hur hon tror att det kan vara att inte behöva åka runt till olika ställen. Hon uttalar sig utifrån hur hon tror att det kan vara för barn i allmänhet.

Det är nog bra att få komma hit och träffa alla olika så där. Man kanske kan få avklarad många grejor på samma dag, man slipper fara runt och skjutas och hålla på och undra ”var är vi nu och vart ska vi nu?” Det är många frågor som finns i ett barns huvud.

Reflektioner kring barnhusets läge och exponering utåt framkom i en av intervjuerna. Detta är annars en aspekt som de intervjuade inte tillmätt någon större betydelse. En flicka i Umeå anser att det är positivt att kunna gå dit utan att det är uppenbart att man ska till barnhuset. Eftersom verksamheten inryms i ett hus med kontorslokaler kan ärendet lika gärna vara att t ex hälsa på mamma på hennes arbetsplats. Att man har anledning att besöka barnhuset är något man vill behålla för sig själv.

Det är bra att det inte är så officiellt. Dom som vet om det vet om det. Så jag tror inte det är så bra om man pratar med nån att man ska till barnahuset.

Bemötande

För de allra flesta var det första gången som de varit på polisförhör eller haft kontakt med professionella utredare och behandlare. Undantag är två flickor som tidigare varit på polisförhör på grund av våldtäkt och misshandel samt ytterligare fyra flickor som tidigare haft kontakter med socialtjänsten respektive ungdomsmottagning, barnpsykiatri och barnhabilitering. Deras referensramar varierar därför.

Barnens möten med den fasta personalen på barnahuset har varierat beträffande innehåll och varaktighet. Kontakten har i flera fall bestått i besök på barnhuset under en dag, då någon av socialsekreterarna mött dem när de kommit till barnhuset, visat dem runt i lokalerna och berättat om verksamheten och sedan överlämnat till polisen att presentera sig själv och hålla förhöret. I några fall har kontakten med personalen på barnhuset bestått i mera långvariga behandlingskontakter. I fallbeskrivningarna nedan finns exempel på vad behandlingskontakter med barnhuset kan innehålla och betyda.

Ett exempel härutöver är en 15-årig flicka som på grund av våldtäkt blivit förhörd av polisen på ett barnhus som inte erbjuder stöd eller behandling. Hon tyckte om miljön på barnhuset som hon jämför med det tillfälle då hon förhördes på polisstationen på grund av att hon blivit utsatt för våldtäkt en gång tidigare. ”Jag vet inte varför men jag tyckte att det var lite lugnare och skönare.” Vid intervju tillfället hade hon ingen kontakt med kurator eller psykolog. Hon säger att hon varit hos en psykolog ett par gånger men att hon inte ville fortsätta.

De yngre barnen har mestadels kommit till barnhuset tillsammans med någon av sina föräldrar. I de fall båda föräldrarna varit misstänkta som förövare har barnen i stället kommit i sällskap med t ex särskild företrädare, socialsekreterare eller skolkurator. Ungdomar över 15 år har i ett par fall tagit sig till barnhuset på egen hand. Av intervjuerna framgår att barnen fått ett positivt och vänligt bemötande från personalen på barnhuset.

Hon jag pratade med, öppnade dörren och det var bara hon där. Hon visade runt och visade alla rum. Och så berättade hon vad dom gjorde i alla rum. Och så frågade hon om vi ville ha något att dricka, och så fick vi juice och mamma fick kaffe, tror jag. Och så fick vi pepparkakor.

De som arbetar på barnhuset beskrivs, oberoende av kontaktens varaktighet, genomgående som ”jättesnälla” och ”trevliga”.

En tonårsflicka jämför personalen på barnhuset med socialsekreterare inom socialtjänsten, som hon haft kontakt med och menar att det är ”annorlunda människor här (på barnhuset) på ett sätt. I mina ögon har dom bättre kunskaper att lyssna och sånt där.”

Även polisernas bemötande, både i de förhör som ägt rum på barnhuset och de som ägt rum på polisstation, beskrivs uteslutande i positiva ordalag. Barnen har uppskat-

tat att poliserna inte haft uniform och flera berättar att de upplevde förhören i huvudsak positivt.

Dom hade ju inte uniformer och sånt, det var ju bara som att sitta och prata med nån och det kändes skönt att prata om det då.

Det har i allmänhet inte varit svårt för barnen att förstå varför de skulle förhöras av polisen. En 8-årig pojke, som förhörts på ett barnahus, är ett undantag. Han säger att han inte ens förstod vad det handlade om första gången.

Det var saker som jag nästan inte fattade. Dom ska säga saker som dom tror att barn fattar och dom tror barn kan förstå deras frågor.

Han tycker också att polisförhöret var "lite sorgligt" eftersom "pappa måste iväg".

Frågorna som ställts i förhören har ibland av olika skäl upplevts som svåra att svara på, men det framkommer från ett par av intervjuerna att de fått veta av poliserna att de inte måste kunna svara på alla frågor.

Dom sa att om du inte kan svara på frågan så kan du bara säga "jag vet inte". Och det var ganska skönt att dom sa så. Man fick intrycket att dom trodde på en och det var jätteskönt. Med folk som tror på en. Jag vill inte ha liksom dom som ställer typ skeptiska frågor som visar att dom inte riktigt tror på en.

Fem fallbeskrivningar

De följande fallbeskrivningarna, i vilka namnen fingerats, handlar om fyra flickor och om tre pojkar.

Hedvig 15 år, som gjorde polisanmälan efter att hon våldtagits av okänd förövare "på stan".

Gunilla, 15 år, som berättade för skolpersonal att hon misshandlats av sina föräldrar.

Erika 14 år, som berättade för skolpersonal att hon misshandlats av sina föräldrar.

Ingrid, 16 år, som sökte hjälp hos socialtjänsten med anledning av att hon misshandlades av sin styvpappa.

David, Christer och Emil, alla 13 år, som kom till barnahus efter misstankar om att de utsatts för sexuellt ofredande av en ungdomsledare.

Flickorna intervjuades individuellt och de tre pojkarna i grupp. I två av fallbeskrivningarna är det enbart utsagor från barnen själva som återges och i de övriga (Erika, Gunilla samt Erik, David och Christer) återfinns även utsagor från båda eller en av föräldrarna.

De fem fallen illustrerar olika orsaker till anmälningarna, olika händelseförlopp och olika slags kontakter med barnhusen och med de professionella aktörerna. De representerar fyra olika barnahus och dessutom olika målgrupper. Urvalet har varit strategiskt för att visa på intressanta variationer och skillnader mellan olika individers

upplevelser och erfarenheter. Det handlar dessutom om fall där vi fått rikhaltiga berättelser och därmed viktiga kunskaper.

Hedvig

Hedvig gjorde polisanmälan med anledning av att hon blivit våldtagen av en okänd förövare. Hennes berättelse handlar om hennes upplevelser av polisförhören, läkarundersökningen, kontakten med personalen på barnhuset och barnpsykiatriska kliniken. Hedvig hade vid tidigare tillfällen varit utsatt för misshandel i skolan och hotfullt beteende från ett ungdomsgäng. Det är händelser som inte bara föranlett polisförhör utan även kontakter med psykologer inom barnpsykiatrin, med skolkurator och ungdomsmottagning. Mot bakgrund av tidigare erfarenheter ville hon inte gärna polisanmäla våldtäkten. Hon hade inget förtroende för polisen på grund av att de inte kunnat reda ut de brott hon tidigare varit utsatt för.

Det är väl mer att jag inte känner något förtroende för polisen. Det gäller väldigt många ungdomar, nästan alla jag känner, ingen har förtroende för polisen. Man läser om våldtäkter, misshandel så mycket hela tiden i tidningarna medan polisen inte gör något åt det. Man får veta att polisen är ute och tar fast folk som har trimmade mopeder och allt sånt... Då när jag var utsatt för gänget så lovade dom att köra runt i området men dom gjorde det inte för dom tyckte inte att dom hade tillräckligt med resurser.

Ett par dagar efter våldtäkten gick hon i alla fall till polisstationen tillsammans med sin mamma. De fick sitta och vänta ungefär en timme på polisstationen innan polisförhören inleddes.

Och jag minns att det var en kvinna som kom fram till mig och frågade "har du inte anmält det här förrän nu – två dagar efter våldtäkten?" Sen så då när jag svarade, ja så gick hon iväg. Sen fick jag sitta i förhör 3-4 timmar och berätta om allting. Mamma var med och höll mig i handen och båda två var jätteledsna. Det var jättejobbigt. Jag fick berätta om vad som hänt innan under dagen – att jag varit hos en kompis, från det hur jag kom till platsen där våldtäkten hände, alltså rätt så detaljerat. Och sen så liksom sitta och traggla igenom, alltså, vad som hände, nästan sekund för sekund kändes det som, så jag bröt ju ihop alltså totalt och jag fick lugna ner mig lite innan jag kunde fortsätta berätta. Och sen så då när han var färdig med om vad som hade hänt från det att jag inte berättat för någon om vad som hänt. Sen efter det så skulle vi gå in på personbeskrivning, men eftersom jag inte kom ihåg så mycket vad som hade hänt fick jag sitta och verkligen tänka igenom om det var någonting jag kunde komma ihåg. Så att allting tog väldigt lång tid.

Hedvig beskriver förhörsrummet på polisstationen som ett kallt rum med ett skrivbord, en dator och två stolar samt med ett litet fönster. Som svar på frågan om hur hon upplevde polisens bemötande svarar hon:

Ja, dom var ju trevliga och så här, men i och med att jag inte tycker om poliser på grund av allt som hänt innan så....

Polisen sade att Hedvig skulle bli kallad till ytterligare ett förhör, men de hörde inte av sig.

Men jag kommer ändå inte ihåg nåt mer så det gör ingenting.

Hedvig fick efter ett långt och ansträngande polisförhör på polishuset åka till brottsplatsen och sedan hem till bostaden för att hämta kläder och därefter till sjukhuset, där hon för första gången fick vara med om en gynekologisk undersökning.

De tog emot mig nästan direkt. Hela den här processen tog hela dagen, så jag hade inte hunnit äta någonting. Jag fick lite frukt att äta och nåt att dricka.

Ja, det gick väldigt fort. När dom gjorde gynundersökningen försökte dom ändå prata med mig – det var två personer där. För det är ju rätt pinsamt liksom att ligga där. Så dom försökte prata så man försökte tänka på annat.

Hedvig hade föredragit att bli undersökt på barnhuset.

Ja, ser man sjukhuset så tänker man ”oh shit”. Jag har världens fobi för allt som har med sprutor och sjukhus och göra, så jag tycker inte alls om det. Kommer man till ett ställe som inte alls liknar ett sjukhus så behöver man inte känna sig sjuk.

Hon berättar att polisen gav henne telefonnumret till barnhuset. Hon ringde upp och fick genast kontakt med en av socialsekreterarna. De träffades ett par gånger men socialsekreteraren gjorde snart bedömningen att Hedvig behövde hjälp av barnpsykiatri. Hedvig beskriver socialsekreteraren på barnhuset på följande sätt:

Hon var jättetrevlig. Jag har varit hos psykolog innan, så jag visste ändå ungefär hur det skulle va. Hon var jättetrevlig och jag tycker det känns bättre om personen är rätt ung för jag tycker att det känns som om dom förstår lättare. Jag har varit med om psykologer innan som inte pratar så mycket som mest suttit och skrivit. Hon satt ner och pratade, jag tror inte att hon skrev. Hon var liksom glad på nåt sätt, liksom inte sur eller ”oj, vad det är synd om henne”, jag hatar sånt. Jag tycker inte om när folk tycker synd om en.

Hedvig beskriver hur hon fick konkreta råd som hon har stor nytta av.

Ja, den gången som jag var här, jag skadade mig själv innan och hon sa till mig att ”när du får den känslan att du vill skada dig själv skjut upp det och säg till dig själv att du kan göra något annat först, duscha, läsa läxorna eller träffa kompisar”. Och det har varit i tanken hela tiden efter att jag har varit här. Så det har liksom hjälpt mig jättemycket.

Hedvig har också mycket positiva kontakter med ungdomsmottagningen där det finns en person som hon har alldeles särskilt förtroende för. Erfarenheterna från barnpsykiatri är däremot negativa framför allt på grund av ständiga personalbyten.

I och med att det var olika personal hela tiden så fick man sitta och berätta allting om och om igen. Sen när jag blev utskriven så skulle jag få kontakt, en psykolog, men det tog 3 månader innan dom tog kontakt med mig. Sen så träffade vi två psykologer så blev den ena sjuk, så träffade jag honom en gång till, då kom vi inte fram till mycket då heller. Så skulle han sluta sen jag träffade en ny igen, sen träffa jag en ny igen. Under 4 gånger var jag där och sa exakt samma saker alla gångerna. Sen tog det två månader till innan dom hörde av sig igen. Det har varit strul hela tiden och det känns som om dom har skitit i en totalt. Jag känner inget förtroende för dom överhuvudtaget.

Hedvig har också haft kontakt med ett par olika skolkuratorer på olika skolor och fått såväl positiva som negativa erfarenheter. Vid tidpunkten för intervjun säger hon att hon känner sig bättre men att hon ändå inte riktigt fått bearbeta det som hänt framför allt på grund av att kontakten med BUP fungerade så dåligt. I dag vet hon emellertid mycket om vilka personer det finns att vända till sig och hon tycker det är bra att bo i en storstad med tillgång till alla de möjligheter som finns där.

Det är bra att ha många val. Stora städer har ju många ställen man kan gå till. Det behövs alltid, det finns alltid barn och unga som mår dåligt.

Hedvig tycker att informationen om att det finns ett barnahus i kommunen borde spridas bättre. Om hon hade vetat att det fanns hade hon kunnat komma dit snabbare, menar hon. Hon sprider själv gärna informationen vidare till sina kompisar.

Gunilla

Gunillas mamma svarade först inte på den skriftliga förfrågan om samtycke till intervju, men när hon blev uppringd var hon genast intresserad av att medverka. Hon var angelägen om att få beskriva vad familjen varit med om, men kände sig samtidigt mycket, mycket trött och uppgiven. Med tanke på att Gunilla har en neuropsykiatrisk störning fann hon det bäst att intervjun genomfördes med dem båda tillsammans. I den följande beskrivningen finns således utsagor både från Gunilla och från hennes mamma.

Gunilla kom till barnhuset efter att hon talat med personal på skolan om sina problem hemma. Gunilla beskriver att hon inte förstod vilka konsekvenserna skulle kunna bli av att hon sökte hjälp och av att hon fick komma till barnhuset. Hon sökte hjälp hos skolsköterskan och skolkuratoren på grund av sömnsvårigheter, ett problem som hon säger är vanligt hos barn med den neuropsykiatriska störningen hon har. Hennes rop på hjälp gav upphov till starka misstankar om att hon blivit misshandlad hemma vilket föranledde kontakter med barnhus som i sin tur ledde till att hon blev omedelbart omhändertagen enligt LVU och placerad på ett utredningshem och senare i en jourfamilj. Problemen ansågs så allvarliga att hennes vistelseort inte meddelades föräldrarna och Gunilla tilläts inte ringa till eller på annat sätt meddela sig med dem. Detta var konsekvenser som hon i efterhand säger sig inte ha förstått. Hon fick aldrig någon förklaring till varför föräldrarna inte fick vetskap om hennes vistelseort och varför hon inte fick ha någon kontakt med dem.

Jag behövde hjälp, jag sov dåligt just då och så jag tog kontakt med min skolsköterska, jag mådde dåligt men hon sa att det inte fanns något hon kunde hjälpa mig med. Jag ville bara ha hjälp med att reda ut saker, men jag ville inte ha hjälp med att bli omhändertagen.

På fråga om vad hon fick veta om barnhuset i förväg svarar hon:

Jag fick veta att det var ett ställe där barn kunde bo, få hjälp och sjukvård och träffa polis och så.

Gunilla tycker att hon inledningsvis fick bra information från polisen, men önskar att hon hade blivit informerad om den efterföljande läkarundersökningen på ett tydligare sätt:

Dom sa inte det innan jag gick in så när jag kom ut så sa dom det och jag blev helt chockad.

Gunilla hade för ett och ett halvt år sedan fått bekräftat att hon har en neuropsykiatrisk funktionsstörning, vilket inneburit att hon sedan ganska länge haft en etablerad kontakt med barnhabilitering och barnpsykiatri. Mamman beskriver hur hon och hennes man varit på åtskilliga möten på skolan för att informera skolpersonal om innebörden i diagnosen och för att diskutera Gunillas skolsituation. Mamman hade föreställningen att det fanns ett bra samarbete med skolan och hon kunde inte förstå att ingen från skolan tog kontakt med föräldrarna i samband med Gunillas anmälan utan att hon i stället fick komma direkt till barnhuset.

Är det nån som har suttit i möten och elevvårdskonferenser så är det jag och min man. Det har varit 20 pers närvarande. /.../Att det överhuvudtaget kan förekomma att man går runt föräldrarna till ett handikappat barn, för det här är ett handikapp, sen kan man ha det "light" eller inte "light", men när problemet väl är där är det ett otroligt problem.

Än mindre kunde föräldrarna förstå att Gunillas vistelseort hölls hemlig och att de inte fick ha någon som helst kontakt med henne under 3 – 4 veckor. Personalen på barnhuset kontaktade inte i något skede föräldrarna. Båda föräldrarna var misstänkta för misshandel, något som emellertid aldrig kunnat bevisas varför förundersökningen lagts ner. Fråga till mamman: Var det ingen som kontaktade er i anslutning till detta?

Det är ingen som har lyft luren och pratat med oss och meddelat oss. Det är därför jag tycker att det är intressant hela den här utredningen. Det här kanske mest fokuserar på barnahus, men hela den här utredningen och hela köret runt det här – vi har inte fått ta del, habiliteringen har inte fått ta del. Vi har överhuvudtaget inte blivit inkopplade. Utan det är polis, socialtjänst och åklagarmyndigheten som har kört utan att ta in min man och mig eller habiliteringen som verkligen kan Gunillas diagnos.

Föräldrarna fick skriftlig information om att Gunilla omhändertagits enligt LVU, men de fick i detta skede ingen personlig kontakt med socialsekreterare som förklarade innebörden. De fick aldrig någon förklaring till varför Gunillas vistelseort måste hemlighållas eller till varför de inte heller fick ha telefonkontakt. Ingen kontakt togs vare sig från polisen, skolan eller socialtjänsten med expertis inom barnhabiliteringen och barnpsykiatri där det fanns kunskap om Gunilla och hennes diagnos. Mamman anser att Gunilla borde ha fått ett ombud från barnpsykiatri eller barnhabiliteringen när det nu var så att föräldrarna inte fick möjlighet att delta.

Om dom nu inte kunde se mig som en representant för henne, som levt med henne i 15 år och som fått sin diagnos för ett och ett halvt år sedan. Då tycker jag verkligen att de skulle tagit kontakt med habiliteringen eller BUP som gjort diagnosen på henne som har den kunskapen. Att det finns en person med som när Gunilla inte förstår kan gripa in och klargöra för henne så här

”förstår du vad det här innebär?” förtydliga det för henne. Så att det känner jag, att det är ett otroligt svek den behandling som vi har fått då vi då väl möter Gunilla igen.

Inte heller Gunillas lärare fick information om att hon blivit omhändertagen.

Grejen är så här att jag blev uppringd på måndagen efter att du blivit omhändertagen på torsdagen av din specialpedagog som över huvud taget inte visste att det här hade hänt. Då sa jag ”ni måste nog ha ett litet möte på skolan” sa jag. Vi ringde till din lärare som inte visste att du var omhändertagen. Vi satt och ringde alla berörda parter min man och jag och talade om, för din klassföreståndare – att du var omhändertagen, att dom skulle känna till vad du var i för läge.

Gunilla missade mycket av sin skolgång under den tid hon var omhändertagen.

Fråga till Gunilla: Hur kändes det för dig att inte kunna prata med mamma och pappa?

Det kändes konstigt. Det var jobbigt i skolan, det var så pressat och det var svårt att förklara för mina kompisar. Och dom sa ”varför går du inte hem till dina föräldrar?”. Därför att jag får inte lov att träffa dom för socialen, jag kan inte ringa ens. ”Det är väl bara och skita i vad dom säger.” Men det kan jag inte, jag får inte, jag kan inte gå emot det myndigheterna säger, det går inte. Så det gick dåligt i skolan, gick dåligt på lektionerna, jag fick dåligt betyg i skolan och sånt.

Anmälan om misstänkt misshandel mot båda föräldrarna gjordes i november. Pappan fick besked om att förundersökningen beträffande honom lagts ner i början på december. Mamman var på polisförhör först den 4/1 och fick besked om att förundersökningen var nerlagd den 9/2 – en tidsutdräkt som hon är kritisk till. Vid tidpunkten för intervjun (mars 2007) är den sociala utredningen avslutad. Den har inte lett till någon insats. Familjen har emellertid ännu inte fått ta del av den skriftliga utredningen. Under den tid som utredningen pågått har kontakten med handläggaren varit dålig och mamman är också kritisk till att utredningen tagit så lång tid. Föräldrarna har fått lämna ut namn och adress till referenter, men dessa har aldrig kontaktats av socialsekreteraren.

Vi frågade hela tiden, vi ringde till sociala en gång om dagen och frågade. Vi fick ett papper där det stod olika paragrafer och så här och där stod det att vi skulle få ta del av utredningen efter hand som saker och ting kom på bordet och jag återopade den paragrafen hela tiden och sa att jag har inte sett nåt och jag har inte sett utredningen än i dag. Däremot har jag blivit ombedd att lämna ut namnen på mina kompisar som kunde göra en undersökning av våra hemförhållanden som jag tycker är jävligt förnedrande faktiskt och säga till mina kompisar att jag har lämnat ut era namn. Dessutom är det ingen som har ringt. Så det tycker jag ännu mer förnedrande att först begär man att få papper med namn och sen använder socialtjänsten det inte.

Utredningarna har enligt Gunilla och hennes mamma inte lett någon vart. Gunilla har inte fått någon hjälp.

För mig finns det ingen huvud och svans i det här över huvudtaget. Vi har mått så psykologiskt dåligt av detta och Gunilla har två småsyskon som inte visste var hon var och vi kunde inte svara för vi visste inte var hon var. Vi levde i nån sorts glasbubbla under den här månaden, sen förväntas man fungera igen när allting återvänder. Jag känner att det har varit så mycket smällar. Det må vara så, men jag kände liksom ...alla mina kolleger här på jobbet har sagt att du måste gå

vidare med det här. Men vart då? Jag har ju inte blivit informerad om nånting annat än i fredags när socialtjänstens utredning är klar och kommer att bli hemskickad till oss, då kan vi ha åsikter om den och det är först då man antagligen kan gå vidare med det...jag får se om jag har nån energi att gå vidare eller inte. /.../ Det var bara puff och nu är dina föräldrar hur bra som helst igen, liksom.

Fråga till Gunilla: Om vi försöker vända på det och tänka – hur man skulle ha gjort bäst för att du skulle fått hjälp i den här situationen?

Ja, dom kunde ha tagit kontakt med mamma och pappa i stället, t ex dom kunde, jag kunde inte sova och det kunde jag inte när jag blev omhändertagen och det jag kan fortfarande inte.

Det var ett stort problem för dig?

Ja, när jag gick till skolan och sökte hjälp och när jag blev omhändertagen det var ju för att jag inte kunde sova på nätterna. /.../ Dom kunde lika gärna tagit kontakt med en läkare som kanske kunnat hjälpa mig,

Slutsatserna som Gunilla formulerar i slutet av intervjun lyder som följer:

Det enda positiva i så fall är att mamma och jag fått bättre kontakt med varandra, det är i så fall det enda positiva. Det är i alla fall ingenting som jag mått bättre av, jag har blivit sämre av det.

Om placeringen på utredningshemmet säger hon:

Jag tänkte bara att det var en engångsgrej, att det var och komma dit och sen komma hem igen men så var det ju inte alls.

Gunilla hade, samtidigt med all kritiken, några positiva kommenterar. Det var ”okej” i jourfamiljen och på utredningshemmet kände hon sig trygg med en av lärarna, som hon fick bra kontakt med liksom med de andra flickorna som bodde där.

Jag tror kanske att dom ville mig väl men dom gjorde det på fel sätt.

Erika

Erikas och Gunillas berättelser har inledningsvis vissa likheter, men händelseförloppet och utgången av processen för Erika och hennes familj är betydligt mera positivt. Erikas berättelse om att pappan misshandlade henne ledde liksom för Gunilla till ett omedelbart omhändertagande enligt LVU. Hon placerades i en jourfamilj i 4 veckor och flyttade därefter hem igen. Pappan satt häktad i 3 veckor men det blev aldrig något åtal. Erika tog så småningom tillbaka anklagelserna mot pappan. Erika själv, pappa och mamma har alla (i individuella intervjuer) lämnat i huvudsak mycket positiva beskrivningar av de utredningar som gjorts och det stöd de fått.

Erika berättar i intervjun att hon, innan den aktuella händelsen, sökt hjälp hos skolkuratoren och hos socialtjänsten eftersom hon inte mådde bra på grund av ”familjekris”. Hon upplevde emellertid inte att någon lyssnade på henne. De verkade inte tro på henne och hon kände sig mycket besviken. På fråga om vad hon tycker att de

skulle ha erbjudit, svarar hon ”ja, familjeterapi eller nåt sånt, hjälp på nåt sätt, det finns så många sätt att hjälpa. Men dom ville ju inte.” Det var först tredje gången som de verkligen lyssnade.

Förra året i januari, då hade jag stimmat och sånt där och sen så hade jag fått sånt blåmärke här på kinden och då började lärare och andra att reagera.

Erika beskriver hur det började hända saker väldigt snabbt. Skolkuratoren tog kontakt med socialtjänsten, som gjorde polisanmälan, vilket ledde till att hon blev omedelbart omhändertagen enligt LVU. Erika var nöjd med att man verkligen lyssnade på henne men tycker i efterhand att allt gick lite väl snabbt.

Alltså det gick så snabbt att man inte hann med och så. Det är bra att dom gör saker snabbt, men jag tyckte det hände saker för snabbt. Jag flyttade till ett jourhem och sen så typ tillbaka och sen så.

Hon tror att händelseförloppet kunnat bli lite annorlunda om de trott på henne från början. Nu blev hon omedelbart placerad i ett jourhem, en åtgärd som hon i och för sig var positiv till. Hon upplevde att det fanns något positivt med att komma hemifrån ett tag.

Ja vi hade familjeproblem och sånt där och jag kände att jag behövde komma bort och sånt där och så när jag kom till den familjen blev det liksom att börja om på nytt och lära känna varandra i grunden.

Var det till hjälp för dig?

Jag vet inte liksom, jag fick åtminstone vila ut lite från familjen, min egen då och dom lät mig typ vara ensam och vara med kompisar. Dom gav mig det utrymme jag behövde att vara för mig själv.

Erika uppger att hennes handlande i den aktuella situationen var det enda alternativet. Hon svarar också jakande på frågan om hon fick tillräckligt med information för att förstå konsekvenserna av sitt agerande. Men när hon senare i intervjun får frågan om vad hon lärt sig av det som hänt och som hon vill förmedla till en kompis, svarar hon.

Ja, det är inte direkt jättebra att komma till en annan familj och så där och vissa kanske som bråkar med sina föräldrar vill flytta till en annan familj men så säger jag att efter att du flyttat dit där kommer du att sakna dom jättemycket och jag var i jourhem inte speciellt en fosterfamilj. Jag skulle säga att vissa flyttar långt upp i landet och att man inte kan åka till x-ort varenda dag och jag skulle säga så...

I fortsättningen ska hon i första hand vända sig till sina föräldrar om hon får problem, säger hon. Hon längtade mycket efter dem under tiden i jourhemmet.

Bara efter ett par dagar i jourhemmet påbörjade Erika samtalskontakt med socialsekreterare på barnhuset, en kontakt som varade i 4-5 månader. Hon är mycket nöjd

med denna kontakt, man lyssnade på henne och hon fick stöd. På fråga om vad stödet bestod i svarar hon:

I första början fick jag måla ett sånt träd och trädet skulle typ beskriva hur mina känslor var just då, den stunden. Och efteråt så pratade vi om mina känslor. Och sen fick jag måla varje gång jag kom dit där så var det liksom att jag skulle måla min relation till mamma, min pappa, min bror och så där. Så man fick måla och sånt där och berätta om sina känslor och sånt där.

Det var en timme och sånt där. Det kändes skönt att snacka med nån en gång i veckan. Man kunde snacka typ om veckan varit jobbig och sånt där. För om man väntar typ två eller tre veckor alltså och ska berätta hur veckan har varit så mår man inte så jättebra av det. Det är mycket bättre att ta det direkt.

Erika är mycket positiv till den vägledning hon fått genom samtalen på barnhuset. Hon tycker att hon fått hjälp att lära känna sig själv och sina känslor.

Om jag bråkar med mina föräldrar så tänker jag på att jag måste lösa det. När man är arg, ska man lugna ner sig, kanske vara för sig själv i 10 minuter. Man kan tänka att relationen kanske inte är så jättedålig, fast man bråkar och så där.

Erika upplever att socialtjänsten, när de väl reagerat, varit till stöd för hela familjen. Det blev bättre genom att föräldrarna började lyssna på henne i stället för att som tidigare strunta i henne. Barnhuset remitterade familjen till BUP efter att samtalskontakten på barnhuset var avslutad. Erika upplevde även denna kontakt positivt. Det var bra att samtala hela familjen tillsammans. Erika anser att verksamheten med barnhus ska fortsätta och att den ska få utvecklas.

Det är jätteviktigt att det finns, det finns miljontals barn som behöver hjälp och vissa är rädda för att ta kontakt med soc.

Erikas pappa beskriver i intervjun att han först var anhållen hos polisen vid ett tillfälle och att han några månader senare blev häktad, misstänkt för att ha misshandlat sin dotter under lång tid. De tre veckorna i häktet var mycket svåra, han förstod ingenting, speciellt eftersom han upplevde att han och Erika stod nära varandra.

Erika gick till kurator i skolan, som ringde till polisen och polisen ringde till mig under dagen och sa att jag skulle komma till förhör. Jag var helt chockad. När jag kom till polisen blev jag anhållen och satt i cellen.

Någon gång under natten kom vakten och hämtade till förhör och polisen sa "att det är hårda bud det här". Och jag sa "vad är det är frågan om? jag har inte gjort något". "Vi har vatt och hämtat din dotter under skoltid. Hon påstår att du har slagit henne under de sista tre åren, att du boxat henne, slagit henne och hotat henne till livet."

Och att jag slagit henne i går. Och jag sa att jag skjutsade henne till skolan och att vi kramades och han sa att du ska till arresten och jag satt i häktet i 2 veckor. Jag frågade, "var är min dotter?" "Hon är placerad hos en annan familj", sa han.

Även Erikas mamma beskriver denna tid som mycket svår. Hon kunde inte sova, hon gick ner i vikt och hon visste inte vad hon skulle göra för att bevisa att hennes man var oskyldig.

Det var fruktansvärt. Hon stod helt kall och berättade och ljög dem rakt upp i ansiktet.

Socialtjänstens utredning innebar ett flertal samtal med föräldrarna och de hade också mycket kontakt med mamman i jourhemmet. Båda föräldrarna uppskattar mycket det stöd Erika fick genom barnhuset. Mamman var med i ett samtal, men de kom fram till att det var bäst att Erika hade samtalen på tu man hand med behandlaren.

Sen fick hon snacka med xx och hon började inse att felet inte fanns i familjen. Det är hon själv som hittar på såna saker.

Även samtalen på BUP var värdefulla. ”Det var jätte-, jättebra.” Det var bra att få stöd i föräldraskapet och få hjälp att sätta gränser. Mamman har börjat på en föräldrakurs som arrangeras på skolan. ”Det är inte lätt att vara förälder i ett sånt samhälle.” Hon önskar att det skulle finnas mera av förebyggande arbete. Pappan är av samma uppfattning som mamman. Familjen har fått god hjälp och möjlighet att gå vidare efter det som hänt.

Jag är bara glad att det finns såna barnahus och socialen. De ska finnas. Dom gör ett bra arbete, det är bara att fortsätta med det.

Han hade själv gärna också kommit till barnhuset för samtal, ”men det kanske var bättre så, jag vet inte.”

Ingrid

Ingrid är den enda bland de intervjuade barnen som varit med om en rättegång. Genom hennes berättelse får vi inblick i händelseförloppet från själva anmälan fram till rättegången. Hon berättar hur hon under många år blivit misshandlad av sin styvpappa och att hon slutligen inte uthärdade längre. I det akuta skedet fick hon kontakt med socialtjänsten, blev förhörd av polisen vid flera tillfällen och undersökt av två olika läkare vid olika tillfällen. Hon fick samtala med sina föräldrar på socialkontoret och fick sedan träffa mamma och sina småsyskon på barnhuset. Ingrid tycker det var positivt att få träffa övriga familjemedlemmar på neutrala platser. ”Man känner att man inte behöver ta någons parti när man sitter här.”

Hon beskriver att allt var väldigt rörigt inledningsvis och att hon inte lade så stor vikt vid vem som gjorde vad bland de professionella. ”Vem som var åklagare och soc och... man la inte det på minnet direkt. Det var en massa människor.”

Vid tidpunkten för intervjun är alla utredningar avslutade liksom rättegången. Ingrid har haft samtal med en terapeut från BUP på barnhuset och kontakten skulle nu fortsätta med Ingrid och hennes mamma tillsammans.

Ja, jag träffar henne alltid här. Det känns jätteskönt att prata med henne. Det känns som hon förstår och så där. Henne träffar jag en gång i veckan här och pratar om allting som jag vill prata om. Det är skönt.

Ingrid beskriver att hon nu kan tänka tillbaka utan att bli rädd och att hon inte har några mardrömmar längre. Behandlingssamtalen har varit till stor hjälp.

Så du har fått stöd på olika sätt i att hantera det här. Hur viktigt är det?

Det tror jag är jätteviktigt. Att man vet att det finns vuxna människor där som man kan vända sig till.

Det känns som min mindre bror, han har varit mest utsatt, han har haft det jättejobbigt och försökt säga till soc att vi orkar inte ta hand om honom för han är så himla jobbig. Han säger att han ska dränka sin lillasyster i badkaret och han slåss. Det känns som vi inte orkade med honom längre och då ringde jag till min advokat och sa att soc vill inte lyssna. Så fick hon ringa till soc och säga det så att dom lyssnade. Och nu bor min mamma och mina syskon på ett utredningshem. Men dom har ännu inte hittat någon kontaktperson till min bror fast dom har haft 6 veckor på sig eller 8 nästan. Det tar ganska lång tid. Det var det som var målet när hon kom dit, tror jag, att hon skulle kunna komma hem och ha kontaktperson och bygga upp sin vardag. Det känns jobbigt, jag känner mig ARG på att dom inte fixat hennes tillvaro och mina syskons.

Av citatet framgår att Ingrid är upprörd över socialtjänstens bemötande och sätt att utreda och åtgärda hela familjens situation. Hon är också missnöjd med att socialsekreterarna ställt in avtalade tider, att de ringt en timme innan och sagt att de inte kan komma. De ska söka upp en kontaktperson till Ingrid men 4 månader har gått utan att de hittat någon.

Jag vet inte, sen har vi haft några från socialtjänsten som inte är så bra alls, dom är såna här. Dom har sagt att dom skulle komma till ett möte, så kan dom ringa en timme innan och säga "nej, jag kan inte komma", "Vi vill gärna träffa dig hos pappa på fredag". Så tog jag ledigt från skolan och åkte till pappa när vi skulle ha sån kemilab. Och så ringer dom på morgonen på fredan och säger att dom inte kan komma. Det känns ju som att det är bortkastat att jag for dit och allting. Och såna där grejor. Det känns som om... Nu har dom haft 4 månader på sig att hitta en kontaktperson. Jag har fortfarande inte fått någon. Dom kanske kan fixa det till hösten, men det känns ju lite.

Vad tänker man då när dom ställer in?

Man tappar förtroendet för dom. Man kan inte lita på dom. Dom är ändå vuxna människor. Dom borde kunna. Dom säger att det är mer än jag som behöver hjälp. Dom säger när dom avbokar att det är mer än jag som behöver hjälp akut. Men om det är så många som behöver hjälp akut så att dom måste ställa in hela tiden med andra. Då får dom väl se till att det finns vissa människor som kan ta dom akuta fallen.

Du tänker att dom kan organisera sitt arbete på annat sätt?

Dom hade ingen handlingsplan för hur dom skulle göra, dom bara körde på typ. Det känns som om dom alltid har bråttom, jättebråttom. Det känns som dom har hur mycket som helst att göra. Man pratar med dom ibland så låter dom så stressade. Särskilt den ena, den andra är lite bättre,

låter lite lugnare så. Men det känns lite sorgligt. Min killes pappa ringde till socialsekreteraren och frågade "vad håller ni på med? Det tar ju så lång tid allting?" Hon blev nästan arg, började nästa skälla på honom "varför ringer du hit?" "Jo, men jag bryr mig om Ingrid". "Det behöver inte du ha med att göra." Typ så där.

Ingrid blev förhörd av polisen vid flera tillfällen. Detta har hon upplevt positivt eftersom det kan vara svårt att få med allting första gången. Det är viktigt att polisen får svar på alla sina frågor, säger hon.

Ingrid är den enda av de intervjuade barnen som varit med om en rättegång. Hon beskriver hur viktigt det var att hon hade stöd av sin advokat inför rättegången. Hon visade rättegångssalen för Ingrid och berättade för henne hur allt skulle gå till. Ingrid hade också nytta av att hon läst i skolan om hur en rättegång går till och att de gjort studiebesök med skolan. Den lokal där Ingrids rättegång hölls var ett ganska litet rum med varma färger. Närvarande vid rättegången var en person från kvinnojouren och en kompis till Ingrid.

Vill du berätta om rättegången också?

Det var jobbigast innan. Jag gruvade mig jättemycket. Vad ska jag säga? Tänk om jag säger fel och hur kommer det att vara att sitta där? Jag visste ju att min styvpappa hörde allt men när jag började prata, jag är sån att när jag börjat prata så pratar jag klart. Sen satt jag där och pratade på och så var det paus. Det var då jag kunde fatta att han hörde. Men det gör inte så mycket för jag vet ju själv vad som är sant.

Styvpappan dömdes till ett halvårs fängelse men släpptes fri efter rättegången. Vid tidpunkten för intervjun var han fortfarande fri. Det kändes svårt första tiden eftersom de bor ganska nära varandra. Men Ingrid har börjat få distans:

Det känns ändå som att straffet efteråt spelar ingen större roll längre. Jag är inte rädd för honom längre. Jag har sett honom ute på stan en gång, men det känns liksom att han har inte så mycket makt över mig längre. Jag bryr mig inte om honom längre.

Ingrid sammanfattar sina erfarenheter av den process hon varit igenom på följande sätt:

Ja, det har varit jättejobbigt, men det har ändå gått jättebra. Det känns ändå som att det är inte bra att det här hände, men det känns ändå som att man har blivit en starkare människa. Och att jag kanske, jag vet liksom att jag har ändå bott där sen jag var 8 år, detta hände ändå sen jag var 8 år ända tills jag var 16. Jag vet hur mycket jag klarar av.

David, Christer och Emil

David, Christer och Emil har alla blivit sexuellt ofredade av en idrottsledare, händelser som satt igång aktivitet bland föräldrarna och därmed också polisanmälan. Alla tre pojkarna blev förhörda var för sig på polisstationen (på grund av tekniska problem på barnhuset) och därefter samlades barn och föräldrar tillsammans på barnhuset för samtal om det som hänt. Därefter deltog pojkarna i gruppsamtal vid 5-6 tillfällen. De beskriver att de fått rita och "skriva om sina känslor och sånt där".

Alla tre pojkarna deltog samtidigt i intervjun. De svarade kortfattat på frågorna och var inte riktigt benägna att ta intervjun på fullt allvar. Det är möjligt att svaren hade blivit annorlunda om de intervjuats individuellt. Intervjun med Davids mamma utgör därför ett viktigt komplement till pojkarnas utsagor i intervjun.

Hur var det att ha samtal ihop alla tre?

Det var väl kul. Vi skrattade och fiantade oss lite grann och snackade.

Om ni skulle jämföra samtalen med socialsekreteraren i slutet, alltså sista gången ni hade samtal, hur kändes det jämfört med i början?

Långsamt, drygt, tråkigt. Man kunde somna.

Vid tidpunkten för intervjun väntade pojkarna på att det skulle bli rättegång och att de skulle bli inkallade som vittnen. Rättegången har dragit ut på tiden eftersom den misstänktes dator först skulle analyseras.

De hittade ju, de tog hans dator i beslag. Och skickade runt den till en massa ställen. Det var ganska drygt. För de hittade aldrig nånting. Skickade den till Norge. Så skickade de den någonstans, jag kommer inte..ja, till x-stad och sen till x-stad eller nåt sånt.

Vad tycker ni om det här att ni ska vara med på rättegången?

Kul att sätta dit honom.

Känns det så nu?

Ja stirra han i ögonen.

Pratar ni om det, att ni ska göra det?

Ja, bara stirra han i ögonen hela tiden. Psyka han. Ja så att han säger fel ord "Jag erkänner", nej, det gör han inte.

Jag tänker mig att det är som filmer jag.

Pojkarna uttrycker sig positivt om barnhuset och tycker "att det skulle va, fixa det här överallt, ja, kanske inte överallt men..."

Davids mamma beskriver hur det uppdragats att den unge mannen ofredat pojkarna. David hade berättat för sina föräldrar, som i sin tur tog upp saken med andra föräldrar. Det visade sig att även Christer och Emil varit utsatta. En pappa reagerade särskilt starkt och kallade samman alla föräldrar till pojkarna i laget till ett möte. Polisen bjöds in till mötet för att ge råd om hur föräldrarna skulle handskas med situationen. På mötet fick de tips om kontakt med barnhuset. Föräldrarna tog kontakt och efter att polisförhören var avslutad hade barn och föräldrar ett gemensamt samtal med en av socialsekreterarna på barnhuset. Hon erbjöd sig att träffa pojkarna och inleda samtal med dem om det som hänt. Det var, enligt Davids mamma, positivt att poj-

karna hade dessa samtal tillsammans. De har stor trygghet i varandra och det var viktigt att de fick bearbeta sina upplevelser tillsammans.

Vi tyckte vi föräldrar, att det ju var jättebra att de hade varandra, och de kände själv att det var skönt att ha andra omkring sig, som hade varit utsatta för ungefär samma sak.

Vi hade sista avstämningsmötet förra veckan. Och då träffade vi alla föräldrar och killarna. Och då berättade socialsekreteraren exakt vad de hade gjort de här fem gångerna. Hur hon hade lagt upp de här träffarna. De hade ritat lite och dom hade liksom, inte ingående vad de sagt och sånt där utan bara hur upplägget var.

Socialsekreteraren var noga med att inte lämna ut allt som pojkarna hade sagt. Men i mötet med barn och föräldrar beskrev hon hur pojkarna fått prata om straffet för gärningsmannen.

Socialsekreteraren berättade att de hade pratat om det här hur de ville, vad de skulle göra med gärningsmannen om de fick sätta ett straff. Och då hade det ju varit vilda fantasier. Hon sa att det var som ett blodbad alltså och tänkte 'stackars den här xx om han skulle komma i vägen.' Men så pratade de om det och sen så skulle var och en, de fick sätta sig och rita sina känslor och då, sa hon, var det absolut inget blodbad. Då kom det fram att de skrev i ord att han kanske skulle ha hjälp för att han var sjuk.

Även en polis var med vid nämnda möte och berättade om hur processen kommer att gå vidare. Ärendet är överlämnat till åklagare och det kommer förmodligen att bli rättegång. Föräldrarna har haft tillgång till polisens mobiltelefon under tiden och kunnat ringa henne och ställa frågor. De har även fått träffa den advokat som ska företräda pojkarna i rättegången. Innan rättegången kommer de också att få titta på rättegångssalen och träffa åklagaren. Pojkarna har fått veta att det är önskvärt att de medverkar i rättegången och de har alla från början varit intresserade av detta. Men polisen har framhållit att de har rätt att ändra sig in i det sista. De har också fått veta att den åtalade inte behöver vara närvarande i rättssalen när de är där. De har fört diskussioner om vilket straff förövaren kommer att få och socialsekreteraren och polisen har framhållit att det är viktigt att pojkarna berättar så detaljerat som möjligt i rättegången. De kommer att få möjlighet att läsa det de sagt i förhören i förväg för att kunna komma ihåg rätt. Pojkarna har också blivit förberedda på att gärningsmannen kan neka till allt som hänt. Davids mamma framhåller också att pojkarna fått gott stöd i skolan framför allt genom skolsköterskan. Föräldrarna har informerat i skolorna om det som hänt eftersom de velat förhindra att gärningsmannen får fler anställningar i arbete med barn och ungdomar inom kommunen.

Davids mamma beskriver hur föräldrarna organiserat sig och stöttat varandra. Det har varit bra och viktigt men samtidigt hade hon önskat att även föräldrarna erbjudits någon form av stöd utifrån. Det kunde varit samtal med en beteendevetare som kunnat ställa "de rätta frågorna" till föräldrarna eller kunde en stödgrupp ha organiserats i likhet med den som organiserades för pojkarna. Hon beskriver hur hårt det tagit särskilt pojkarnas pappor.

Och vi föräldrar har väl också ett otroligt stöd av varandra, genom hockeyn. När man skjutsade dem på träningen och sånt där, ja man stämde ju av, hur det hade gått, var har ni varit? Har ni varit på förhör? Och så där. Sen så var det mycket känslor, det har var jättemycket känslor speciellt bland papporna. Och det tror jag nog pojkarna tyckte att... En av pojkarnas pappor, han är ju fys – tränare i hockeyn och de har ju sett honom som en stor och stark kille liksom. Men han var jätteledsen och visade det för killarna liksom att han kände för dem. Och jag vet att David sa "men herre gud, till med Ove grät och jag har aldrig sett, såg du det mamma, men varför är det så här?". Och jag vet vid förhören så var det så att min man bröt ihop, han bröt ihop helt och hållet, medan jag var stark. Och det är så konstigt hur man kan vara olika vid olika situationer.

Om du blickar tillbaka på den här processen, kan du sammanfatta vad barnhuset betytt för er familj?

Man har fått en kontaktperson och ett telefonnummer och dit har man kunnat ringa. Och sen har det här bara funkat. Och man känner att det har varit jättebra för killarna. För annars så skulle du fundera själv, vad ska jag nu kunna göra för att hjälpa David? Och jag menar, det har man ju ingen susning om egentligen. Man kan ju prata själv hemma, men jag menar det är inte samma sak.

Sammantaget är Davids mamma mycket nöjd med kontakten med barnhuset. Hon kände inte till att det fanns men trodde sedan att det fanns överallt. "Det här är ju jättebra."

Sammanfattning av barnintervjuerna

De intervjuade barnen och ungdomarna har delgett intryck från sina allra första kontakter med barnhusen. Några berättar om de föreställningar som ordet "barnhus" framkallade när de hörde det för första gången. Någon förknippade det med ett dagis och föreställde sig ett ställe med en massa barn, någon associerade till bilder från polisförhör i TV-deckare och ytterligare någon föreställde sig att det var ett ställe att bo på och där man kunde få hjälp. Från ett par ungdomar framkommer synpunkter på att miljön är alltför "barnslig" och att ordet barnhus associerar till verksamheter för små barn. Barnens första möten med barnhusen är likartade i de fall de kommer dit för att förhöras av polis eller undersökas av läkare. De yngre, under 15 år, kommer tillsammans med en förälder eller annan vuxen och träder in genom dörren i ett hus eller en lägenhet som planerats och utformats med stor omtanke om att barn ska mötas av en välkomnade och lugn miljö. Miljöns utformning uppskattas av barnen som visat att de lagt märke till färgerna, sakerna och inredningen. Det framkommer att viktiga kunskaper om vad som karaktäriserar en barnanpassad miljö (Cederborg 2001) tagits tillvara. Den 13-åriga flicka som uppmärksammat att hennes mamma lämnades ensam att vänta strax intill ett kontorsrum med sekretessbelagt material visar att barn är skarpögda och kan lägga märke till detaljer som vuxna kan vara omedvetna om. Polisens bemötande beskrivs av alla de intervjuade barnen i positiva ordalag. Ett par tonårsflickor kunde jämföra miljön på barnhuset med polishuset, där de tidigare blivit förhörda. Miljön på barnhuset är enligt deras uppfattning betydligt

bättre och tryggare. I de flesta fall verkar barn ha lätt att förstå vad ett polisförhör är och hur de förväntas uppträda där. Utsagorna från en 8-årig pojke tyder emellertid på att det kan vara svårt att förklara innebörden i ett polisförhör för yngre barn. Hans uttryck om att det var sorgligt eftersom pappa måste iväg är ett exempel på de starka känslor som kan finnas hos ett barn inför ett polisförhör. De negativa reaktionerna på videokameran från flera barn är viktig att beakta.

Fallbeskrivningarna ger anledning till reflektioner kring en rad olika företeelser i mötet mellan barnen, familjerna och de olika myndigheterna. De visar hur viktigt det är att få del av barns och föräldrars erfarenheter och upplevelser. Det finns mycket att lära av varje enskilt fall. Hedvig delger sina erfarenheter av polisförhör på polistationen och med en lång rad av olika professionella efter att hon blivit våldtagen av en okänd förövare ute på stan. Hon har erfarenheter av ett flertal professionella kontakter med såväl positiva som negativa inslag. Särskilt negativt var de ständiga bytena av personal inom barnpsykiatrin. Särskilt positivt var det goda bemötandet från personalen på barnahus. Gunilla och hennes mamma beskriver händelseförloppet efter att Gunilla anmält sina föräldrar för misshandel. Fallet aktualiserar frågor om barns rätt till information och samverkan mellan olika kompetenser kring ett barn med neuropsykiatriskt funktionshinder. Berättelsen ger indikationer på att det ibland kan finnas skäl att tala om myndigheters övergrepp på barn och familjer. Myndigheternas interventioner ledde inte till något positivt utan orsakade i stället familjen stort lidande. Erikas berättelse ger inblick i en process där barnhusets, socialtjänstens och barnpsykiatrins resurser kommit en familj tillgodo på ett positivt sätt i en situation där flickan anmält sin pappa för misshandel, en anklagelse som hon efter en tid tog tillbaka. Ingrid delger erfarenheter av att hon kunnat få god hjälp efter att ha blivit misshandlad i hemmet under 8 år. För både Ingrid, Erika och Hedvig har de terapeutiska insatserna från barnahus respektive barnpsykiatrin varit av stor betydelse. I fallet med de tre pojkarna, David, Christer och Emil, illustreras på vilket sätt ett barnahus kan ge barn viktig information, viktigt stöd och möjligheter till bearbetning i en situation då de blivit utsatta för sexuellt ofredande.

Vad säger föräldrarna?

Barnhusens miljö, information och tillgänglighet

De flesta föräldrarna, både de som själva varit där och de som bara har hört talas om det genom sina barn eller andra, uttrycker sig i positiva ordalag om barnahus. De ser positivt på att allt är samlat på ett ställe, att barnen slipper förflytta sig för att träffa olika personer. På barnhuset erbjuds en lugn och trygg miljö, där barnen kan våga prata ut.

För jag visste att även om jag är mamma och tror att jag känner mina barn så finns det vissa saker som jag inte kan veta 100 % om mina barn. Det måste komma från någon annan. Det var det som var viktigt, de måste få lätta sitt hjärta.../ Jag ville att dom skulle få professionell hjälp för att kunna uttrycka sig.

Uppfattningarna om den fysiska miljön, läget i vanliga hus och lägenheter samt inredningen och färgerna, överensstämmer med barnens. En återkommande uppfattning bland föräldrarna är att barnahus ska finnas och fortsätta att utvecklas.

Barn som blir utsatta och så kan ju säkert känna det väldigt skönt att komma hit, att om dom bygger upp ett förtroende att dom kan prata ut ordentligt. Det tror jag är enormt viktigt.

Tillgången till information om barnahusen kommenteras av ett par föräldrar. De vill att det ska finnas lättillgängliga beskrivningar på Internet eller i broschyrform. Även barnahusens läge har kommenterats. En mamma beskriver hur det var att försöka hitta Barncentrum i Stockholm.

Det var väldigt anonymt och det var jag kanske förvånad över. När vi letade efter adressen, att det skulle vara så oerhört anonymt. Att det var som en vanlig port, och så kom man upp så var det en vanlig dörr. Så vi var nästan ...har vi verkligen kommit rätt? Men det var vad jag förstod meningen att det skulle vara så.

Som kommer att framgå nedan och som redan framkommit i fallbeskrivningen om Gunilla har föräldrar, som var misstänkta förövare, flera kritiska synpunkter bl a på barnahusens sätt att informera och finnas tillgängliga för dem. Dialogen i intervjun med en pappa, som blivit dömd för misshandel och som är skeptisk till hela idén med barnahus, får tills vidare tjäna som illustrerande exempel. I intervjun framkommer att han tycker det är fel att han inte haft tillträde till barnahuset och han är mycket olycklig för att hans familj splittrats. Han upplever att ingen lyssnat på honom.

Du har ju inte varit på Barnahus?
Nej jag får inte komma dit

Men din föreställning om det som sådant? Idén med barnahus?

Ja, jag vet inte riktigt. Det är ibland att man gör en väldigt stor sak av nåt smått, allt det här med barnahus det... Alltså i Sverige ser man så fruktansvärt allvarligt på det här när det händer nåt mot barn. Man drar igång väldigt stora operationer och har dom största farhågorna när det gäller sånt och det känns ju som barnahus är ett uttryck för det. Det ska satsas ännu mer på att verkligen, vi ska verkligen hjälpa barnen, vi ska verkligen få dem att känna sig trygga så att dom kan öppna upp sig, vi ska verkligen....

Du tror inte att det är så mycket som händer att det berättigar...eller?

Det känns som om dom styrs väldigt av att dom har sin uppfattning klar och att dom ska till varje pris få fram den, jag vet inte. Det här känns mer som att få fram bevismaterial eller nånting, det känns som om allt det här har handlat om att få fram bevismaterial gentemot mig. Så har jag känt det lite grann.

Menar du att man får starkare medel?

Ja, precis, genom barnahus får man starkare medel att för att få fram det man vill ha.

Då menar du att det inte händer så ofta, att det är oberättigat?

Ja, jag tror det.

I alla fall, utom ett, har förundersökningen lagts ner. Flera av de misstänkta förövarna uppger att de, trots detta, kände sig dömda på förhand och att de uteslutits från viktig information om vad som hänt deras barn. Endast tre av föräldrarna i denna kategori hade själva varit på barnahuset. Övriga har inte varit där och har inte heller haft någon annan form av kontakt med personalen på barnahus. Första besöket ägde således rum för flertalet i samband med intervjun. De anser att de borde ha fått möjlighet att komma till barnahuset.

Vill dom inte höra vad jag har och säga, vad jag tänker, mina synpunkter, önskemål och min version? Jag tycker liksom att man är dömd på förhand. Vad jag tänker, vill och säger är det ingen som är intresserad av att höra.

En pappa beskriver att han fick veta genom barnens mamma att hon och barnen skulle på samtal på barnahuset. Han ville ha egen kontakt med personalen där, men fick först känslan av att det var lika hemligt som kvinnojouren, dit mamman sökt sig tidigare tillsammans med barnen. Han ringde därför till barnahuset för att få information.

Jag frågade hur dom arbetade. Det kändes jättebra, man fick ett ansikte på dom. Men jag kan tycka att det är dom som skulle ta initiativet till pappan då.

Han tycker att barnahuset borde skicka ut ett informationsblad med information om verksamheten, hur det går till och hur man kan ta kontakt med dem om man så önskar. Han beskriver vidare hur han som misstänkt förövare blev betraktad som den onde som skulle hållas borta. Kvinnan blev, när hon sökte sig till kvinnojouren omedelbart betraktad som ett offer.

Men det är ju inte så svart eller vitt. Även om man är förövare, så kan jag tycka att man ändå har viss rätt att veta vad som händer med barnen, hur det går till.

Han är kritisk till kvinnojouren som genom sin attityd och sitt agerande bidragit till han blev fullständigt utestängd.

Vad är barnahus?

Tillgång till information är ett centralt tema i de flesta föräldrintervjuerna. Som framgått handlar det om önskemål om att kunna hitta information på Internet, att få informationsbroschyrer och att få personlig kontakt med personalen på barnahus.

En mamma ringde upp forskaren i samband med att hon fått brev med förfrågan om samtycke till intervjun. "Vad är barnahuset för något?" undrade hon⁵. Hon kände inte till att det fanns ett barnahus i kommunen och hon visste inte att hennes barn haft kontakt med barnahuset. När vi träffades för intervjun efter en tid visste hon

5 Tillhör en av de kommuner som använder beteckningen barnahus.

fortfarande inte säkert om hennes son varit på barnhuset på polisförhör. Hon trodde och hoppades att det var så, eftersom miljön på barnhuset är betydligt trevligare än på polishuset. Pojken hade berättat för skolkuratoren att han blev slagen hemma och det var skolan som gjort polisanmälan. Föräldrarna hade utan förvarning blivit kallade till polisförhör utan att de förstod anledningen.

Man hade ingen betänketid, man skulle bara in fjong liksom./.../Vi var ju på förhör hos polisen då, i var sitt förhörssrum med var sin polis. Det kan ha pågått i en och en halv timma då, vi satt ju samtidigt. Och jag redogjorde för, vi gick tillbaka till när vår son var liten, vi pratade och diskuterade. Det ställdes väldigt mycket frågor. Jag svarade på dom frågorna. Det gjorde min man också. Men han kände sig kanske lite mer trängd, eftersom xx sagt att det är pappa som slår mig. Så han ställde givetvis frågan, vad kommer att hända framöver? Vad är det värsta som kan hända? Man målar ju upp, man har inte en aning.

Jag kunde gå tillbaka till den dagen då vi blev uppringda av polisen och dom sa att nu ska ni in på förhör eftersom att sonen har blivit misshandlad. Det var känslor som välldes upp. Det kan jag få tillbaka än i dag när det händer.

Föräldrarna fick ingen information överhuvudtaget från barnhuset, skolan eller socialtjänsten. Sonen har ADHD diagnos och mamman beskriver hur han av den anledningen upplever saker mycket starkare än andra barn.

Det händer mycket i pojkens värld i skolan. Han är ett mobbat barn, vi har en assistent som han äntligen har fått efter en termin i årskurs 7. Han går i en tuff klass.

Föräldrarna hade arbetat hårt för att få till stånd goda relationer och bra samarbete med skolpersonal och med barnhabiliteringen för att kunna stödja pojken så bra som möjligt.

Ja, jag kände liksom att allt man har byggt upp genom åren med vår son och för vår son, det kändes som att det bara raserades bort.

Mammans uppfattning är att någon från skolan borde ha ringt upp föräldrarna för att prata om det som hänt.

Vi kunde ha rätt ut allt. Skolkuratoren kände oss så väl innan, klassföreståndaren med. Man kanske skulle ha tagit en liten glutt och tänkt "kan det här vara sant? eller? är det inte sant eller vad ligger bakom?" Men jag har känslan av att man ska rädda sin egen rygg lite grann. Man liksom kör hela den här tågordningen, som är uppsatt som en policy, så här gör man på en skola när någonting uppdagas. Man gör allt det här och det har jag förståelse för. Men man kanske måste se från fall till fall och inte dra det över en kam. Så kan jag tycka. Det spelar ju ingen roll då, jag berättade ju för kuratorn då när jag pratade med henne vid några tillfällen hur dåligt vi mädde. Det förstod hon ju, "men du förstår", sa hon, "jag måste göra det här, man kan inte bara strunta i det." Var och en har gjort det den ska göra för att få sin rygg fri, så känner jag det.

Polisförhören

Mamman, som refereras ovan, anser att polisen borde ha fått information om att pojken har ADHD-diagnos.

Det intressanta som jag tycker under polisförhöret var att dom hade ju ingen aning om vilken problematik vår son har. Utan dom har ju bara fått ett ärende rakt av och ska göra en utredning vad det har hänt.

Detta fall aktualiserar på samma sätt som i fallet Gunilla de särskilda omständigheter som föreligger för barn med neuropsykiatriska funktionshinder.

Föräldrars uttalanden om polisförhören med barnen är för övrigt, i likhet med barnens egna, i allmänhet positiva. Polisens vänliga bemötande samt att de inte bär uniform uppskattas.

Jag tycker att det är jättebra att det inte ligger på polisstationen, för poliser är något skrämmande för barn, det tycker jag absolut. Det blir inte så dramatiskt./.../ Trevligt bemötande när man kommer i dörren och det är viktigt. Och sen att det inte är uniformerade människor, för det tror jag stramar upp en del.

Trots det kan det vara svårt för barn att vara med om ett förhör. När det gäller yngre barn kan det, enligt en mamma, vara svårt att informera dem om vad ett polisförhör innebär. Hennes två små barn, 8 och 6 år gamla, förstod nog anledningen till polisförhöret på barnhuset dvs att pappa gjort något dumt men de förstod inte riktigt vad det var som polisen ville komma åt. Hon anser att polisen måste bygga upp en relation med barnen och träffa dem mer än en gång.

Min 6-åriga dotter var bara rädd tror jag, hon vågade inte säga någonting. Jag tror man måste träffa barnen ett par gånger, göra nåt kul, bygga upp en relation och sen har man ett förhör. /.../ Jag tror att dom var rädda och dom berättade inte så mycket hur dom upplevde sin situation. Jag fick läsa polisförhören sen, dom sa ju i stort sett ingenting. Dom tyckte det var obehagligt. Jag tyckte att dom ställde ganska svåra frågor till barnen. Om t ex pappa brukar vara dum och sänt där. Det var väldigt många svåra frågor.

Pojken tyckte mycket illa om kameran och när det blev tal om att träffa en psykolog från BUP på barnhuset så ville han inte gå dit, eftersom han trodde att även detta samtal skulle filmas. Dessa möten fick därför flyttas till barnpsykiatrins lokaler.

En mamma till en 14-årig pojke berättar om ett polisförhör som kommit till på begäran av pappans advokat. Advokaten ville kunna använda pojken som vittne till förmån för pappan som anklagades för att ha misshandlat sin sambo. Mamman följde med honom till barnhuset där de togs emot i dörren av en manlig polis, som presenterade sig vänligt och skakade hand. Därefter fick de träffa en av socialsekreterarna på barnhuset "Ja, det var väldigt trevligt och varmt bemötande." Hon blev emellertid både förvånad över och missnöjd med att det bara var polisen och advokaten som skulle få vara närvarande vid förhöret. Själv fick hon sitta och vänta i väntrummet.

Jag tänker på att jag inte fick vara med min son i samma rum när han blev intervjuad. För att han skulle kunna känna min trygghet. Och att jag skulle ha rätten att säga stopp, nu vill vi inte vara med längre. På så sätt ångrar jag mig. För det är helt främmande personer. Situationen är helt främmande både för han och mig. Och vi mådde fortfarande dåligt av det som hänt, alltså vi hade fått en chock.

Mamman beskriver vidare att både hon och pojken mår dåligt av det som hänt och att det efter polisförhören började gå mycket dåligt för pojken i skolan. Hon är kritisk till att hon hållits utanför allt som händer, hon har inte fått veta vad det hela handlar om. De har fått tider på BUP men pojken vägrar att gå dit. Han har talat om att han inte vill prata med någon. Mamman är besviken över att hon inte fått veta mer om polisförhören och ställer frågan om advokaten handlat rätt enligt lagen när han arangerade med förhören. Sammanfattningsvis är hon dock mycket nöjd med det bemötande hon fick på barnhuset.

Två föräldrar har erfarenheter från tidigare utredningar och kan därför jämföra miljön och bemötandet på barnhuset med förhållandena på polisstationen och på sjukhuset.

En mamma till en 10-årig flicka delger i intervjun en komplicerad och starkt gripande berättelse och hon låter sig svårligen avbrytas av intervjuarens frågor. Hon beskriver ett händelseförlopp som pågått under några år då två av hennes flickor blivit utsatta för sexuella övergrepp av den ena flickans pappa. Intervjun genomfördes vid en tidpunkt då behandlare på BUP tagit med sig den 10-åriga flickan för polisförhör på barnhuset, något som mamman var mycket glad och tacksam för. Hon hade önskat att barnhuset fanns för ett par år sedan då socialtjänsten kopplades in första gången. Mamman gjorde vid första tillfället själv polisanmälan om övergreppen eftersom det inte gjordes av socialtjänsten. Hon sökte också hjälp på BUP. Händelseförloppet tog sedan en vändning som innebar att mamman anklagades för att ha påverkat barnen att ljuga om övergreppen.

Socialtjänsten valde att tycka att jag var en jättejobbig mamma./.../Jag har vart oerhört kränkt av socialtjänsten som har sagt att dom inte kunde utesluta att mamman påverkat barnen.

Flickan och mamman förhördes av polisen men utredningen ledde aldrig till åtal. Mammans upplevelse är att utredningen är "en jättesoppa". Hon talar om hur skönt det var för flickan att komma till barnhuset, vikten av samverkan och att det finns specialutbildad expertis som kan ta hand om dessa svåra problem.

Oh, vad härligt ställe, kände jag. Och skönt framför allt för barnen. Men också för föräldrarna. Jag tror att det måste nätverkas i dom här frågorna, jättemycket. Det måste vara samrådsgrupper. Skolan skall kallas in. Alla såna, där man verkligen pratar. För att en myndighet kan klara av de här svåra grejorna./.../ Ja, det är faktiskt första dan i dag nästan som jag känner mig hoppfull...

Ytterligare en mamma kan göra jämförelser med polisförhör på barnhus respektive polisstation. Hennes två barn hade för ett par år sedan blivit utsatta för sexuella övergrepp av en person utanför familjen. Barnen hade i de tidigare polisförhören på polisstation inte vågat berätta vad de varit med om och utredningen hade lagts ner. De

hade kommit överens om att inte säga något om det som hänt. Ett par år senare hade de gemensamt kommit fram till att de ville berätta mer och kom därför till barnahuset.

Dom blev väldigt positivt, jätteglett överraskade när de kom till barnahuset. Barnen var ju otroligt glada. Min pojke sa så här ”det är ju inte så konstigt att vi inte vågade berätta något i det där läskiga rummet” när han pratade om polishuset.

De gjorde också en sån här rättsmedicinsk undersökning på X-sjukhuset. Det var ju fullständigt misslyckat, det var ju jätteläskigt, så det hade säkert varit tusen gånger trevligare att göra det på barnahuset. Att man har satt ihop alla undersökningarna. Det tycker jag låter helt fantastiskt.

Pojken, som kom till barnahuset först, medverkade också till att lillasyster vågade gå dit.

Första gången lockades hon jättemycket av när hennes bror berättade om att det var målat på väggarna och det var en massa leksaker och att man fick dricka varm choklad/.../ Sen tyckte hon ju om polisen som dom haft under hela tiden.

Polisutredningen ledde inte till åtal, vilket gjorde pojken ”fruktansvärt arg, besviken och ledsen”. Även polisen var, enligt mamman, mycket arg och besviken. Ett initiativ som uppskattas mycket av både mamman och barnen var att ett möte var planerat i vilket både polis och åklagare skulle delta. I detta möte skulle barnen vara med och få veta av åklagaren varför åtalet lagts ner.

Dom ska försöka förklara hur dom jobbat och hur dom tänkt och hur krångligt det är i rättssystemet, hur man nu ska förklara det för en 7- och 8-åring, vi får se.

Ytterligare ett sätt att uppleva ett polisförhör redovisas i intervju med en mamma till två pojkar:

Barnen tyckte inte det var otäckt. Mina barn är inte så känsliga. När dom försäkrat sig om att pappan inte skulle hamna i fängelse tyckte dom det var häftigt – dom skulle gärna gått till ett fängelse eller polisgaraget.

Vi har redan fått flera exempel på hur det kan kännas att bli misstänkt för att ha miss-handlat sina barn. Ytterligare några, utöver de redan nämnda, beskriver mycket svåra och omskakande upplevelser. De har utan förvarning blivit kallade till polisförhör. De har reagerat med chock och förtvivlan. Hela familjen har påverkats, syskon har blivit oroliga och i intervjuerna återfinns många starka beskrivningar av hur de miss-stänkta förövarna känt sig. Något som underlättat situationen är i många fall polisernas professionella bemötande.

Poliserna är professionella och snälla och berättar konkret hur dom tänker förfara. Det kan jag inte klaga på, absolut inte på något sätt.

Endast i en intervju med en pappa framkommer kritik mot en polis, som enligt intervjupersonen behandlat honom förnedrande. Personlig kontakt med personalen på

barnhuset ifråga eller om socialtjänsten genomfört sin utredning på ett sätt så att problem kunnat lösas är sådant som kunnat underlätta situationen för de misstänkta förövarna.

Utredningarna

Många utredningar och bara kvinnor

En pappa började omedelbart i intervjun, innan forskaren ens hunnit presentera sig, att prata om hur svårt det var att förstå vem som gjorde vad och vad som skulle komma att hända i hans fall. Han och hans familj hade varit inblandade i fyra olika utredningar. I var och en av dessa finns olika ansvariga handläggare med olika roller och uppgifter. Han hade sökt information via Internet och hade på så sätt förstått lite bättre, men det var fortfarande svårt.

Det blir för många instanser.” /.../ Jag förstod inte allvaret i det hela från början, förstod inte vad konsekvenserna kunde bli. Det kommer att bli fyra utredningar – polisutredning, socialutredning, BUP-utredning och så blir det om umgänget.

Ytterligare en pappa reflekterar över alla de instanser som blir inkopplade och det faktum att han bara mött kvinnor i dessa sammanhang.

Det blir naturligtvis väldigt många instanser. Det blir kuratorn, läraren i skolan, familjerättsbyrån, advokater, tingsrätten, socialen, barnhuset och... Jag skulle vilja ha mer av manligt perspektiv någonstans. Jag förstår att många kvinnor blir utsatta, men jag kan ändå tycka att män borde finnas med. Det blir väldigt lätt, jag förstår också att det kan vara problem att ha män med. Om man kommer till en kvinnojour där män är förbjudna så blir det automatiskt ”vi” och ”dom”. Om det finns män med så blir det inte ”vi” och ”dom”.

Även som barn, men jag kan också förstå att det oftare är män som misshandlar sina barn och att det kan vara jobbigare för barn att träffa män. Jag har ingen lösning men...

Ytterligare en pappa berör könsaspekten.

Ibland får jag en känsla av att det har en könsaspekt också. Nästan alla som jobbar på soc och sånt där är ju kvinnor vilket gör att jag som pappa och man står väldigt lågt i kurs. Män är djur och det är alltid pappan som är våldsam och slår och det är alltid synd om frun och barnen. Det känns lite grann så där. Jag har blivit så otroligt stämplad. Dom har sin uppfattning så otroligt klar verkar det som. Jag tycker man känner igen det från andra liknande grejor i media, att som pappa och man...

Socialtjänstens utredningar

Det finns några föräldrar och familjer som har positiva erfarenheter av sina kontakter med socialtjänstens utredningar. Ett exempel är Erika och hennes familj. Erikas pappa är nöjd med socialsekreterarnas arbete.

Det var rätt så okej, dom gör sitt jobb. Alltså dom personerna tänker i först och främst på barnens bästa. Och X-stad är ett mångkulturellt samhälle och det finns en massa såna – man vet att araber och muslimer dom har helt andra lagar, speciellt för tjejerna och alltså det är bra att det finns såna institutioner – socialtjänsten och här (barnahuset) alltså.

En pappa, som är nöjd med socialtjänstens utredning, framhåller att det var viktigt med någon som var mera neutral än de personer som mamman och barnen träffat på barnahuset och kvinnojouren.

Dom gjorde en utredning mot familjen, både mot mig och min f.d. fru. Dom kändes mer neutrala. De gick och tittade hur barnen har det hos sin mamma, pratade med läraren, pratade med mig. Vi blev båda utredda.

Många föräldrar, i de flesta fall i kategorin misstänkta förövare, är emellertid missnöjda med sina kontakter med socialtjänsten av olika skäl.⁶

I ett fall handlar missnöjet om att någon utredning aldrig kom till stånd. Mamman, som i avsnittet ovan, beskrivit vad som hände i samband med att hennes son anmälde föräldrarna för misshandel via skolan, förväntade sig att socialtjänsten skulle ta kontakt med anledning av det som hänt. Hon kände stort behov av att prata med någon, hon hade frågat polisen om det fanns någonstans att vända sig, men hade inte fått något förslag. När ingen hörde av sig från socialtjänsten ringde hon själv upp och talade med socialsekreteraren. Mamman ville gärna att det skulle göras en utredning, hon tyckte att familjen behövde stöd. Hon hade också önskat att skolkuratorn följt upp det som hände på ett mera aktivt sätt.

Jag såg ju en värdefullhet i att kunna få någon form av stöttning när sånt här inträffar. Jag menar vem är van vid såna här konfrontationer? Det är mycket tankar och känslor. Vi mådde dåligt ganska lång tid efteråt.

Hur länge väntade du med att ringa?

Hur länge väntade jag? Ja, jag ringde en eller två dagar innan beskedet kom att det blev nerlagt. Tog det 9-10 arbetsdagar innan det blev nerlagt så ringde jag kanske efter 7 arbetsdagar, för jag tyckte ju att dom kunde hört av sig till oss med en gång. Det hade känts bättre för oss. Dom hade ju fått anmälan med en gång, men varför dom inte tog tag i det. Det vet jag inte. För den första kvinnan jag tog kontakt med hon bollade ju över till en annan handläggare som i sin tur då skulle ha hand om just såna här ärenden. Men när dom fick reda på att det var nedlagt hos polisen så sa dom då att det blir ingenting. Det kändes ju jätteskönt för våran del att slippa och sitta prata med folk om det här om igen då, tyckte hon.

En annan mamma beskriver att hon litade på socialsekreterarna från början och att hon ”pratade på”, något som hon sedan ångrade. Familjen har erfarenheter från två olika utredningar. Den första var, enligt mamman, mycket dålig medan den andra får bättre omdömen. Hon är bl a kritisk till att socialsekreterare saknar kunskaper om barn med ADHD-diagnos. Sammantaget är hon dock mycket negativ till sociale-

6 I det fall intervjupersonerna är missnöjda med socialtjänstens utredningar handlar det om utredningar som genomförts på socialkontor och inte på barnahus

kreterare som hon inte anser bör få vara närvarande vid polisförhör med barn, eftersom:

Dom tolkar och vinklar allt dom hört i den riktning dom vill ha utredningen till /.../ Med på förhören ska vara utbildade förhållsledare och psykologer.

Den första utredningen var fruktansvärd. Man trodde att man fått fel papper. Om man orkade skulle man riva upp himmel och jord. Man kan ju inte anlita advokat. Det kostar pengar. Jag belånade huset, tur att jag har ett hus. Det första dom ville var att placera i fosterhem. Dom är inte intresserade av fakta, blev förbannade när jag kom och visade dom svart på vitt. Dom ville bevisa att mamman var inkompetent. När de gjorde hembesök hade jag, som de sen skrev ”på eget bevåg” tagit med farmor och mormor. Vi satt i mitt kök och dom anklagade mig för ha ”borderlineproblematik” Dom sätter diagnos på mig. Jag argumenterade emot, dom skulle tvinga mig till psykologisk utredning. Man blir galen. Jag gick till läkare, kände att jag ville ta livet av mig. Det är fruktansvärt oprofessionellt att gå till personangrepp. Det är livsfarligt att ha kontakt med soc. Jag ville inte prata med dom på telefon, jag ville mejla för då kan dom inte skriva vad som helst.

Jag ger inte 5 kronor för socialsekreterare. Fy farao vilken instans./.../ Soc är snabba att göra utredning men sen händer ingenting med stöd och uppföljning. Det är unga tjejer, omogna – de har inte en aning. De vet inte hur barn med diagnos fungerar. Det är skrämmande.

Den sista utredningen var bra, den var inte ett beställningsjobb om att jag skulle bli av med barnen. Jag är känd för att dra in advokat, jag är jävligt jobbig.

Gunillas mamma, som tidigare kommit till tals i en av fallbeskrivningarna är kritisk till att socialtjänsten inte utrett på det sätt man kan förvänta.

Jag blir helt fascinerad över att man inte går ut och tar reda på vad det här är för familj. Prata med fritidspedagog eller dagis personal. Vad är det här för familj? Är de potentiella barnmiss-handlare eller?

Det måste ju finnas så mycket sätt att ta reda på om vi är skötsamma skattebetalare eller, du vet. Jag tycker liksom att det skulle finnas så mycket, jag menar inte att man inte kan vara barnmiss-handlare bara för att man är medelklass för att man bor i ett fint hus eller, det är inte det jag försöker säga men kan väl försöka ta reda på så mycket som möjligt om familjen.

Ytterligare en mamma är kritisk till bristen på grundlighet i socialtjänstens utredning.

Tillvägagångssätt och hur dom gör och... Jag får den uppfattningen att dom följer sina punkter, dom gör sitt hembesök och som jag säger kollar hur mycket damm man har i hörnen. Sen och liksom bildar sig en uppfattning och sen är det klart. Jag har tyvärr tråkiga erfarenheter. Jag har inget emot personerna som handhaft det för xx, socialsekreteraren har varit jättetrevlig och inte svår att prata med och sagt att ”ring om det är något och du har nåt mer att påvisa”. Men utöver det. Det här är ju en kamp jag driver mot samhället själv. Det bemötandet man får när man ringar är ju ”du är inte värd vatten”.

Mamma till 10-årig flicka som utsatts för sexuella övergrepp kritiserar socialtjänstens sätt att fatta beslut på lösa grunder. Hon ifrågasätter socialsekreterarnas kompetens.

När barn berättar såna här fruktansvärt jobbiga hemska saker som att mamma eller pappa...ja, det finns ju kvinnliga förövare också. Alltså, då behöver dom människor som kan det här. Som förstår att, den krisen du hamnar i den...Det går inte att med ord beskriva. Det måste vara människor som vågar prata med barnen. Jag tänker på de här socialsekreterarna där på socialtjänsten i X-stad, det är ingen som haft nåt samtal med min flicka. Och på utredningshemmet hade vi inget gemensamt samtal, där dom kan se vår relation tillsammans som vi har nu med Barn- och Ungdomspsykiatri. /.../ Ändå kan dom fatta beslut om att "nej men då kanske hon har påverkat dom". Och det måste vara mycket värre än om han har gjort övergreppen. "För det kan han ju inte ha gjort, så trevlig som han är. Så att här måste vi ta bort dom här barnen från den här mamman."

En mamma, som anmälts av barnens pappa för misshandel, upplevde att socialsekreteraren tog parti för mannen. Hon är också kritisk till att hon fick så lite information bl a om syftet med socialtjänstens utredning.

Ja jag kände mig dömd och kränkt – allt. Dom trodde hela tiden mer på honom. Han sa till mig att dom hade sagt att jag var en olämplig mamma. Jag litade inte på dem.

Det är väldigt viktigt att man får rätt information, precis när man behöver den. Inte bara "du kan gå dit och dit eller..." Det är viktigt att ha bra information. Jag tror inte det spelar nån roll om man är invandrare eller inte. Det viktiga är att man inte lämnar rummet förrän man förstått.

Bristen på information från socialtjänsten om vad som ska hända kritiserar av ytterligare en mamma. Vid tidpunkten för intervjun bodde hon på ett utredningshem och hon kände sig osäker om framtiden på flera olika sätt.

Man får leva väldigt mycket i ovisshet om hur dom tänker. Det är inte lätt att ordna upp sin tillvaro, det är så stort. Det blir dyrt också. Man måste få mycket mer information i början även om man inte kan ta till sig allt i början så kan man hinna tänka igenom på nåt sätt. Nu har jag fått söka all information själv på nåt sätt.

Två pappor kritiserar på liknande sätt tillgängligheten till socialsekreterarna.

Dom har alltid så bråttom, dom ska alltid iväg på nånting. Jag har försökt ringa, maila men dom svarar nästan aldrig. Jag har haft jättemycket synpunkter på det här. Dom har dragit igång en jättestor apparat och börjat prata om stödfamilj och kontaktfamilj och skyddat umgänge och sånt där. Och vad är det här?

Jag har ringt 24 samtal de sista 3 veckorna. Jag har inte fått tag i nån. Det har varit sjukskrivningar, det har varit sammanträden, det har varit allt möjligt, tycker jag. Dom är 3 stycken som jobbar ihop så dom ska kunna gå in för varandra. Men så har 2 vatt sjukskrivna och 1 på sammanträde eller så har 2 vatt på sammanträde och en vatt sjuk eller bortrest på nåt, möten, kurser och grejer. Om nån är borta nån vecka och sjukskriven eller nåt kan man inte säga nåt om, men utredningen avslutades nån gång, kan det ha vatt i slutet på augusti. September var det.

En pappa är mycket besviken på att socialtjänsten dröjde så länge med att göra polisanmälan. Makarna är skilda och det har varit mycket bråk mellan föräldrarna om barnen. När barnen varit hos honom under sommaren hade de berättat att mamman slagit dem. Med anledning av detta kontaktade pappan socialtjänsten, som inledde en utredning. Socialsekreteraren hade samtal med barnen varannan vecka och de be-

rättade om att de blev slagna av mamman. Socialtjänsten gjorde dock polisanmälan först efter ett halvår. När pappan påtalat för dem att polisanmälan borde gjorts för länge sedan fick han till svar: "det har vi missat".

Barnpsykiatrins utredningar

I intervjumaterialet finns endast en förälder som haft något att säga om barnpsykiatrins utredning. Pappan, som berättar om sina erfarenheter, hade förhoppningar om att barnens samtal på BUP skulle bidra till en lösning på föräldrarnas konflikt om boende och umgänge. Men han blev besviken. Han mötte samma anklagelser som hos polisen.

Du träffade psykologen?

Ja vi diskuterade ett tag och jag förstod att han var helt inne på att jag hade misshandlat barnen. Efter ett tag var jag tvungen att fråga hur vet du att allt det som barnen skrivit ner, att det stämmer? "Jag är på barnens sida", sa han. Ja, det förstår jag med, att du är på barnens sida förstår jag absolut. Att du försöker hjälpa dem, det förstår jag absolut. Jag förklarade min historia för honom med, han borde ju kunna se igenom, han är ändå psykiatriker, han borde kunna se igenom den biten varför dom hade sagt och berättat saker som dom gjort.

Jag, frågade honom om vad som var hans åsikt. Min åsikt var redan klar när jag hade träffat barnen", sa han. Alltså är det meningslöst att jag överhuvudtaget pratar. Hans uppfattning om alltihopa var ju redan klart. Jag trodde att man när kom på ett förhör ska ju den person som håller förhöret vara opartisk till att börja med. Han ska ju aldrig vara partisk, men han ska ju kunna sära på. Man ska ju inte döma någon som inte är hörd. Det är omöjligt. Jag var redan dömd, i förväg liksom och sen...

Familjerätten

Föräldrarna är skilda i samtliga de fall där den ena förälder anmält den andre. I ett fall hade båda föräldrarna anmält varandra för misshandel vid olika tillfällen. I flera av dessa fall fanns vid tidpunkten för anmälan en pågående tvist om var barnet skulle bo eller hur umgänget skulle arrangeras, vilket innebar att fallet var aktuellt hos familjerätten.

En mamma beskriver hur flickans pappa kom och hämtade flickan hemma hos mamman, där hon bodde, helt utan förvarning. Han uppgav att han pratat med familjerätten som uppmanat honom att omedelbart hämta flickan eftersom han berättat att mamman misshandlade flickan.

Ja, det är ju klart att man vill ha upprättelse på en gång, gärna samma minut. Det värsta tycker jag är att familjerätten kan sitta och säga – "åk och hämta henne"! Vid hämtningar av barn som far illa är det inte förälder som ska hämta – det är socialtjänsten.

Är din uppfattning att misstankarna var så lösa att det inte var berättigat med ett polisförhör?

Nej, det var inte berättigat. Hela det här handlar om ett fult spel att få flickan att flytta dit. Det finns svart på vitt ett mail, som hon har skrivit till mig, där det står att eftersom du motsatte dig flytten till pappa så var vi tvungna att göra så här. Det tar man ingen hänsyn till.

Kontakt med familjerätten har i ytterligare ett fall lett till anmälan om misshandel, i detta fall mot pappan, som beskriver händelseförloppet på följande sätt.

Jag ringde upp familjerätten och fick tag i en kvinna där och prata med och förklarade problemet att jag inte träffat mina barn. Jag ville att hon skulle ringa upp mamman så att vi kunde ha ett möte och prata. Sen gick det bara, det var i slutet eller början av maj, till dan efter. Jag hörde ingenting från familjerätten så jag ringde om igen och frågade varför hon inte hört av sig. ”Ja, jag har inte fått tag i mamman” sa hon första gången, andra gången hade hon sagt att hon inte vill komma till nåt möte och tredje gången sa familjerättsekreteraren att hon inte vill träffa mig för att jag hade misshandlat barnen. Och då förstod jag i samtalet med henne på familjerätten att jag var redan dömd, det var helt solklart.” /.../ ”Jag tyckte det var förnedrande. Efter det så gick det bara nån vecka så blev jag upprörd av polisen och så fick jag veta att jag var misstänkt för barnmisshandel. Så jag var kallad till förhör hos polisen – efter 3 dagar.

Stödinsatser, krisbearbetning och behandling

De föräldrar som fått tillgång till krisbearbetning och stödinsatser via socialsekreterarna på barnhusen, BUP eller andra instanser är allmänhet mycket positiva till det stöd både barn och föräldrar fått.

En mamma med utländsk härkomst, med vilken intervjun genomfördes på engelska, beskriver familjens erfarenheter i mycket positiva ordalag. Hon och barnen fick omedelbar kontakt med barnhuset när mannen häktades för att ha misshandlat barnen. När han släpptes från häktet fick hela familjen stöd av en socialsekreterare på barnhuset genom återkommande samtal bl a kring kommunikation i familjen och regler för barnen i hemmet. Ibland var det bara föräldrarna som samtalade med socialsekreteraren, ibland var det samtal med hela familjen. Barnen blev förhörda av polisen och undersökta av läkare på barnhuset. Mamman uppskattar den information hon fick om det svenska samhället och om hur olika myndigheter arbetar.

They talked, you know, in the best interest of the children and the family – what should be done and what should not be done and about communication between children and parents. And of course what children should know about rules in the house.

They also talked with the children if they are doing well at school via the social services. All these sort of thing can tell about if children are doing fine, if they make progress in school or not./.../ And these sort of things and about our background and how we came to this point of..in this country...all that kind of information.

Familjen fick gott stöd men mamman ifråga önskar att det skulle finnas tillgång till förebyggande insatser i form av föräldrautbildningar och föräldragrupper. Som invandrare i Sverige behöver man få kunskap om svenska normer och svensk syn på barnuppföstran.

En annan familj har fått god hjälp genom att bo på utredningshem en tid och genom olika insatser från BUP och socialtjänsten.

Ja, jag har verkligen fått råd och tips och hjälp att se framåt. Och mitt barn har fått god hjälp. Han var mycket utåtagerande, han har fått lugn och ro. Det har blivit mycket bättre. Och jag har fått mycket hjälp med det praktiska, så att jag orkar med barnen på ett annat sätt. /.../ Det är skönt när man kommer i lugn och ro och kan börja tänka. Och så har jag fått kontaktperson via soc. Hon kommer hit en gång i veckan. Det jag väntar på är kontaktfamilj för barnen.

Några föräldrar beskriver att kontakter med BUP och/eller barnhabiliteringen varit mycket värdefulla för dem. Det framgår emellertid också att de i vissa fall fått uppfattningen att dessa resurser i första hand är till för barnen och inte för föräldrarna. Det framkommer synpunkter på att vuxna kan ha behov av att prata utan att det i första hand handlar om barnet. Händelser av det slag som det här handlar om tär på relationerna i en familj och det kan behövas krisbearbetning även för de vuxna. I intervjun med Davids mamma i fallbeskrivningen ovan framgår t ex föräldrarnas behov av att få professionellt stöd även om de också hade stöd av varandra. Det kan dock vara svårt att hitta någon att vända sig till, vilket framgår av följande utsaga hämtad från ytterligare en intervju.

Det har varit jättesvårt att hitta. Vi fick ett telefonnummer till nån på Röda Korset som vi ringde. Ja då var det väldigt orienterat till hur man skulle handskas med barnen och den hjälpen har vi faktiskt haft på BUP. Jag har ringt och pratat ganska mycket med dom där. Men däremot har vi saknat stöd liksom parterapi. För det är väldigt svårt när det händer såna här saker för att det blir en väldigt pressad situation i hemmet. Så vi har faktiskt saknat det och vi har efterfrågat jättemycket om det är nån som vet vart man kan vända sig, att få tala med nån som kan sånt här.

En mamma anser att barnhusen bör erbjuda även vuxenstöd.

Det skulle vara bra om dom kom på nån sån där vuxenuppföljning. Det vore jätteskönt. Om man kunde, jag tror inte att man behöver så många gånger. Det kan vara bara punktinsatser, men att det finns nån man kan ringa och gå några gånger liksom. Ja, och inte som förälder utan bara vuxen i kris liksom. För det är skillnad. För att som förälder i relation till sina barn får man jättemycket hjälp. Men det är två olika saker.

Som misstänkt förövare kan man känna sig mycket ensam och utlämnad. En mamma uttryckte sig så här om behovet av att få tillgång till krisbearbetning.

Ja, det vet jag ju att jag var misstänkt, jag har ju varit med om förhör och så, det är ju liksom.. Men däremot tycker jag att dom kunde ha kallat mig också. Jag tycker inte man ska stängas ute, som i det här fallet har man stängt mig ute fullständigt. Har man ringt så har man liksom nej, utredningen är öppnad, ja du får vänta. Men vänta är ingenting man kan då. Dom är säkert medvetna om att man i såna här situationer mår riktigt dåligt. Men att hur dåligt man mår det tror jag inte dom är medvetna om. Det här att man blir helt avstängd är så grymt. Liksom du vet ingenting. Det enda du kan göra är att gå fram och tillbaka hemma och försöka fungera som människa under tiden. Jag tycker att dom kan se till att man få nån slags krisbearbetning.

Hur gick det sedan?

Flera intervjupersoner har beskrivit att de processer de genomgått slutat på ett bra sätt. Men för flera är problemen alltför olösta eller så handlar det om att försöka lägga bakom sig det som hänt och försöka få distans. Även om förundersökningen lagts ner kan händelsen ligga och gnaga länge efter. En mamma beskriver hur det kan kännas på följande sätt.

För man måste ju gå vidare ändå, men det ligger och gnager, man undrar ju – hur ska det här sluta egentligen? Hur ska det gå vidare? Men åtalet lades ju ner, det kändes ju helt rätt för våran del. Helt rätt. Vår son har inte brytt sig nånting om detta efteråt sen./.../ ”Det var väl ingenting mamma”, sa han. Så han förstod inte innebörden varken före, under eller efter egentligen av vad som hände.”

I två familjer där den ena föräldern anmält den andre har resultatet blivit att barnet och den misstänkte förövaren inte längre har någon kontakt. Det handlar om svårösta konflikter om vårdnad, boende och umgänge. I det ena fallet hade flickan bott 12 år tillsammans med sin mamma. Vid tidpunkten för intervjun hade de inte träffats på lång tid. Föräldrarna hade påbörjat samtal på socialtjänstens enhet för råd och stöd. Enligt pappan gav dessa samtal emellertid ingenting. Socialarbetaren vänder sig mest till mamman och frågar henne hur hon mår, hur hon har det. Men det blir ingen dialog, mamman samarbetar inte. Pappan säger att han verkligen vill att umgänget ska komma igång men det är ett problem att flickan absolut inte vill träffa sin mamma. Inte heller mamman anser att det enda samtal på råd och stöd som hon varit på gav henne något. Hon anser det är flickan som i första hand behöver hjälp av en psykolog. ”Jag skulle vilja säga att hon är skrämmd till tystnad.”

En pappa (misstänkt förövare) har på liknande sätt som mamman ovan helt mist kontakten med sina barn, som tidigare bodde hos honom.

Jag har inte träffat barnen, den äldsta inte på 9 månader och den yngsta är det 6 månader sen.” /.../ Jag förstår ju barnen, dom sitter mitt emellan, vad ska dom göra? Dom är ju tvungna att göra som mamma säger ...” Jag tror att barnen mår väldigt dåligt i den här situationen. De känner sig nog klämda mitt emellan. Man mår ju dåligt med. Det här kanske går till tingsrätten, dras ett varv till. Så står man där själv mellan två höttappar, man vet inte vilket. Är det för barnens bästa eller är det inte?

En pappa berättar i intervjun att han mår mycket dåligt av att anmälan mot mamman inte ledde till åtal. Föräldrarnas vårdnadstvist ledde mot pappans vilja till beslut om gemensam vårdnad. Barnen bor hos pappan som hade velat ha enskild vårdnad. De har emellertid umgänge med mamman som, enligt pappan slår särskilt ett av barnen. Sist de var där fick de inte lov att använda telefonen. Det är en svår situation.

Det enda jag kan säga till barnen är dom ska fortsätta att berätta vad dom varit med om.

Sammanfattning av föräldraintervjuerna

Generellt sett har barn och föräldrar liknande synpunkter och uppfattningar om miljön och bemötandet i barnhusen. Det är en bra miljö för det akuta omhändertagandet i samband med en polisanmälan. Föräldrar uppskattar att polisförhören sker i en trygg och lugn miljö och att poliserna inte har uniformer. De föräldrar som själva varit på barnhusen uppskattar likaså personalens positiva och vänliga bemötande. Att flera myndigheter samverkar i samma lokaler värderas positivt.

Är omhändertagandet bättre och mera barnanpassat på barnhusen jämfört med tidigare? De föräldrar som kan jämföra med tidigare erfarenheter ger delvis svar på denna fråga. De beskriver hur mycket bättre det varit för barnen att få komma till barnhus jämfört med deras tidigare erfarenheter av polisförhör på polisstation och läkarundersökning på sjukhus. Ett intressant exempel är de två syskon som hade kommit fram till att de ville berätta om händelser som låg ett par år tillbaka i tiden. Miljön och bemötandet i barnhuset tycks ha varit av avgörande betydelse för att först pojken och sedan även lillasyster vågade berätta om sådant som de länge gått och burit på. Besvikelsen var stor när förundersökningen lades ner. Det uppfattades emellertid som mycket positivt att polis och åklagare personligen hade bestämt att de själva ville berätta för barnen om skälen till detta.

Vikten av tillgång till information är ett återkommande tema i föräldraintervjuerna. I relation till barnen är målet att minimera antalet kontakter med professionella men denna målsättning gäller inte för de vuxna. Som förälder har man stort behov av att få hjälp med att överblicka och förstå, vad som händer och kan komma att hända, i de kaotiska situationer som uppstår när misstankar om misshandel och övergrepp aktualiseras. Viktiga synpunkter har framkommit på vikten av information om barnhusen via kommunernas hemsidor, en typ av information som dock inte ersätter den personligt riktade informationen. Det är framför allt de misstänkta förövarna som både känner sig utestängda från viktig information och i flera fall även från barnhusen. De har därför haft särskilt svårt att förstå innebörden i de olika typerna av utredningar, de professionellas olika roller och barnhusens målgrupper och uppgifter. Utsagor från en pappa som känt sig missförstådd i kontakten med barnpsykiatri ger indikationer på att misstänkta föräldrar kan få uppfattningen att alla myndigheter har som uppgift att "sätta dit" och döma dem. Utsagor från de misstänkta förövarna riktar uppmärksamheten på frågor om barnhusens definition av målgrupper, rutinerna för information till föräldrar och synen på föräldrars delaktighet i utredningarna.

Ett par föräldrar är positiva till socialtjänstens bemötande och de utredningar de medverkat i. Ett gott exempel är den mamma med utländsk härkomst som upplevde att familjen fick mycket god hjälp av alla de inblandade myndigheterna. Pappan blev dömd för misshandel men hela familjen fick tillgång till stöd och krisbehandling. Enligt mamman fick familjen på detta sätt god hjälp med att förstå svenska normer och syn på barnuppfostran. Hennes påpekande om vikten av att satsa på förebyggande verksamhet med t ex föräldrautbildning är viktig att notera. Flera föräldrar är emellertid starkt kritiska till socialtjänsten. Den kritik som framförs handlar bl a om bris-

tande tillgänglighet, brist på kompetens och dåligt bemötande. Särskilt viktigt att uppmärksamma är det fall där mamman verkligen önskade en social utredning men där socialtjänsten tyckte det var onödigt med hänvisning till att förundersökningen lagts ner. Likaså det fall där socialtjänsten enligt pappan fördröjde polisanmälan med hänvisning till att ”det har vi missat”.

7. Diskussion

Syftet med denna delstudie är att ge röst åt barn och föräldrar som varit i kontakt med eller direkt berörts av barnahusens verksamhet. Intervjuerna har kretsat kring följande teman: platsen och lokalerna, bemötande, tidigare kontakter med professionella hjälpare, information, upplevelse av processen och möjligheterna till hjälp och stöd samt goda råd. Studien fokuserar således huvudsakligen situationer och processer som har att göra med utredning, stöd och behandling genom socialsekreterare i och utanför barnahus, personal inom barnpsykiatri och i viss mån sjukvården. Aspekter som rör den rättsliga processen behandlas genom redovisning av och diskussion om upplevelser av polisförhören och i ett enskilt fall även rättegången.

Det har varit en grannliga uppgift att sortera, strukturera och ge rättvisa åt alla intervjupersonernas ibland vitt skilda erfarenheter och upplevelser. Som tidigare påpekats har varje barn och varje förälder sin speciella relation till barnahuset och till de olika professionella aktörerna beroende på anledningen till kontakterna och kontaktens varaktighet. Därtill kommer olikheter som kan hänföras till barnahusens varierande organisering, val av målgrupper, arbetsrutiner mm. Det material som här redovisas är, som tidigare nämnts, inte i något avseende representativt vare sig för enskilda barnahus eller verksamheterna utanför barnahus. Vi har emellertid fått tillgång till konkreta erfarenheter och indikatorer på viktiga omständigheter som var för sig är av stort värde för vår förståelse för barns och föräldrars upplevelser.

Barnperspektivets innebörder och tillämpning

Begreppet barnperspektiv är mångtydigt och föränderligt, vilket i sin tur innebär att tolkningar av begreppets innebörder är kontextberoende. I följande avsnitt beskrivs och tolkas innebörden utifrån de tre tidigare angivna definitionerna – *det samhällseliga barnperspektivet*, *vuxnas barnperspektiv* och *barns eget perspektiv* – med utgångspunkt i barnahusens verksamhet.

Det samhällseliga barnperspektivet finns tydligt materialiserat i själva byggnaden och lokalen med namnet Barnahus, Barnhus, Barncentrum, Kriscentrum för barn och ungdomar eller Stödcentrum för barn och unga. Namnet, skylten på dörren, utformningen och inredningen av lokalerna signalerar tydligt att detta är en verksamhet

med barnet i centrum. Viktiga kunskaper om utformningen av barnvänliga miljöer har tagits tillvara och omsatts på ett sätt som uppfattas mycket positivt av barn och föräldrar. Regeringsuppdraget och organiseringen av samverkan mellan olika myndigheter och intressenter på nationell, regional och lokal nivå visar på ett starkt samhälleligt engagemang i frågor som rör barn som utsatts för brott.

Vuxnas barnperspektiv återspeglas i utsagor utifrån *barnens eget perspektiv* om hur de blivit bemötta och hur de upplevt kontakterna med olika professionella aktörer. Det återspeglas också i det som kan utläsas om tillämpningen av arbetsmetoder, organiseringen av verksamheten och de ramar och utrymmen som därigenom skapas för barns möjligheter att komma till tals, berätta vad de varit med om och att därmed kunna få hjälp och stöd. Personalen på barnahus, liksom poliserna, får genomgående mycket positiva omdömen som tyder på att barn och föräldrar i allmänhet får ett gott bemötande. De barn och föräldrar som haft möjlighet att göra jämförelser mellan miljöerna föredrar entydigt barnahusen.

Polisanmälan och besök på barnahuset har i flera fall föranletts av att barnen själva berättat för någon vuxen om att de utsatts för misshandel och övergrepp. De har tagit initiativ, vågat berätta och uppträder här i rollen som informanter och aktörer (Dahlstrand 2004). De får således i en mening möjlighet att komma till tals enligt Barnkonventionen och socialtjänstlagen. Utrymme finns på olika sätt för barns eget agerande men barnen framstår, i dessa sammanhang, ändå huvudsakligen som objekt eller offer och föremål för vuxnas beskydd och omsorg. Barnen måste finna sig i att bli föremål för olika slags utredningar och åtgärder. Maktförhållandet mellan förundersökningsledaren och barnet är inte t ex det samma som när målsäganden är en vuxen.

Vuxnas ingripanden innebär samtidigt att barnen kan avbördas ansvar och få sin rätt till skydd i enlighet med Barnkonventionen tillgodosedd. Socialtjänsten har ansvar för att garantera barnet skydd när misstankar föreligger om våld eller övergrepp. Skyddet kan utformas genom frivilliga åtgärder tillsammans med föräldrarna eller, om frivilliga överenskommelser inte kan nås, i form av tvångsåtgärder i enlighet med Lagen om vård av unga (LVU). Utgångspunkten är att barnet inte ska behöva lämna sitt hem eller förlora kontakten med sina närmaste, om det inte är nödvändigt (Socialstyrelsen 2006a).

Intervjuresultaten visar att barnen får möjlighet att komma till tals i enlighet med Barnkonventionen och socialtjänstlagen i samband med de första besöken på barnahuset. De blir bemötta som individer med egna rättigheter och de ges möjlighet att berätta om sina upplevelser i en barnvänlig miljö. I de flesta fall verkar barn ha lätt att förstå vad ett polisförhör är och hur de förväntas uppträda där. Utsagor i ett par intervjuer tyder emellertid på att det kan vara svårt att förklara innebörden i ett polisförhör för yngre barn. I Barnombudsmannens rapport (BR 2006:02) *Det svåraste som finns* diskuteras vilka överväganden som bör göras beträffande val av plats för förhör med små barn. BO framhåller att det kan vara svårt för dem att berätta om ett misstänkt övergrepp i en främmande miljö. Det kan därför vara bättre att förhöra barnet i hemmet eller på dagis. Att förhöra barnet på platsen för brottet kan medföra att det är lättare för barnet att minnas. För personalen på barnahuset torde denna

rekommendation emellertid kännas en aning främmande med tanke på ansträngningar som gjorts för att skapa en barnvänlig miljö i barnhusen.

Det framkommer att videokameran framkallat nervositet och obehag hos flera barn, ett förhållande som även uppmärksamrats i tidigare forskning. Ann-Christin Cederborg (2001) menar emellertid att videoupptagning är att föredra även om barnet känner obehag. Dokumentationen är viktig för den fortsatta handläggningen. Förhörssituationen är under alla omständigheter en alldeles speciell och också påfrestande situation, som det emellertid gäller att försöka arrangera så skonsam som möjligt för barnet. Att försöka hitta sätt att avdramatisera användningen av videokameran framstår som en viktig uppgift för personalen i barnhusen.

Vuxnas barnperspektiv kommer också till uttryck i intervjuerna med föräldrar som dels uttalat sig utifrån egna erfarenheter men även om hur de uppfattat att deras barn upplevt kontakterna med barnhusen. I en av föräldraintervjuerna finns det exempel som, i likhet med en barnintervju, bidrar till att uppmärksamma små barns rädsla för att samtala med en polis första gången. En av de intervjuade mammorna ger exempel på hur hennes 6-åriga dotter reagerat och understryker betydelsen av att polisen arbetar med att bygga upp en relation till barnet innan det regelrätta förhöret.

Information är ett centralt tema både i barn- och föräldraintervjuerna. Det förekommer positiva exempel på hur personalen på barnhusen eller andra myndighetspersoner gett bra och tydlig information om det fortsatta händelseförloppet efter polisanmälan och förhör liksom information om skälen till att en förundersökning lagts ner. Men det finns också exempel på hur personalen brustit i att informera på ett sätt så att det blivit begripligt för barn och föräldrar. Utveckling av information (muntlig och skriftlig), anpassad till barn och föräldrar, rörande olika moment i processen framstår som en viktig uppgift för barnhusen i deras fortsatta utvecklingsarbete.

Generellt sett ter sig tillämpningen begreppet barnperspektiv tämligen självklar och inte särskilt problematisk. Analysen av de enskilda fallen som redovisas i rapporten ger emellertid inblick i olika slags komplikationer och spänningsförhållanden.

Hedvig blev väl mottagen och bemött på sjukhuset, men med tanke på att hon var både på polisförhör och läkarundersökning samma dag skulle omhändertagande på barnhuset kunna ha blivit mera skonsamt. Hedvigs beskrivning av sitt bristande förtroende för polisen på grund av att de inte följt upp tidigare anmälan som de lovat visar på betydelsen av att hålla överenskommelser och att ge feedback till unga människor. Hennes berättelse ger upphov till frågor om åklagarnas/polisens syn på åldergränser vid förhör. Är det så att åklagaren/polisen använder barnhus i mindre utsträckning för barn över 15 år? Hedvig beskriver konkret vilken betydelse det goda bemötandet från socialsekreterarna på barnhuset haft för henne. Hon uppskattar att de är unga, har ett bra förhållningssätt i samtalet och att de kunnat ge henne konkreta råd kring hur hon ska kunna hantera sitt självskadebeteende. De gav henne utrymme att komma till tals på sina villkor och vi finner att hon uppträder i rollen både som informant, aktör medaktör enlighet med Dahlstands (2004) definitioner. Kontakten med barnpsykiatrin blev en besvikelse på grund av de många personalbytena. Hedvig har haft kontakter med flera olika professionella och beskriver att hon tycker att det är en fördel att ha flera olika att välja bland. Hennes utsagor motsäger därför i

viss mån föreställningen om att barn bör ha så få professionella kontakter som möjligt. Hedvig tycker att barnhuset borde vara mera känt bland ungdomar, något som ger anledning till reflektioner kring barnhusens sätt att informera utåt och göra sin verksamhet känd. Hedvigs berättelse aktualiserar härutöver frågor om vilka erbjudanden som förmedlas till barn om deras möjligheter att återkomma till barnhuset om de så önskar.⁷

Hedvigs erfarenheter kan jämföras med den jämnåriga flicka som varit på barnahus på polisförhör med anledning av våldtäkt och därefter inte erbjudits någon mera kontakt. I stället kom hon till barnpsykiatri, där hon träffat en psykolog ett par gånger och sedan inte velat fortsätta denna kontakt. Av intervjun framgår inte vad detta inneburit för henne, men hennes situation ger anledning till reflektioner kring om det varit annorlunda om hon, i likhet med Hedvig, inledningsvis erbjudits samtalskontakt på barnahus.

Gunillas berättelse aktualiserar en mängd viktiga och svåra frågor. En viktig aspekt rör den information Gunilla fått om vad barnahuset är och vad som skulle komma att bli konsekvenserna av hennes anmälan. Informationen har inte nått fram till Gunilla på ett sätt som inneburit att hon kunnat förstå varför hon t ex inte fick ha kontakt med sina föräldrar under tiden hon var omhändertagen enligt LVU. Även föräldrarna kände sig utelämnade, chockade och osäkra på grund av händelsen som sådan men i hög grad även på grund av brist på information. Fallet leder också till frågor om skolans roll i samband med anmälan. Vem tar ansvar för att informera barn och föräldrar om att polisförhör ska äga rum eller har ägt rum samt om barnhusens roll och uppgifter? Hur kommer det sig att inte barnpsykiatri eller barnhabilitering konsulterades på tidigt stadium med tanke på Gunillas neuropsykiatriska funktionsstörning? På vilket sätt samverkar olika professionella aktörer i det akuta skedet och i andra faser av denna och andra liknande utredningar? Hur kommer det sig att polisförhören dröjde så länge?

Socialtjänsten tog till en extrem åtgärd genom att hemlighålla Gunillas vistelseort efter omhändertagandet enligt LVU. Ur en synvinkel kan det tolkas som att socialtjänsten verkligen tog Gunillas berättelse på stort allvar. Sett ur en annan synvinkel finns det skäl att ifrågasätta om denna åtgärd vidtogs med hänsyn till barnets bästa. Min tolkning är att inget utrymme gavs för Gunilla att delta som medaktör eller aktör i de processer som följde efter polisanmälan. Ingridandet fick svåra konsekvenser för familjen och Gunilla själv beskriver att ingripandet inte ledde till att hon fick den hjälp hon behövde. En möjlighet är att socialtjänsten i detta fall underordnade sig krav som ställts från polis och åklagare i rättsprocessen i likhet med det fall som redovisas i delrapport 3 (Friis 2008)

Fallet fäster, i likhet med ett par andra fall i materialet, uppmärksamheten på de särskilda omständigheter som kan behöva beaktas för barn med funktionshinder. Föräldrarna beskriver hur de sökt hjälp hos professionella och ansträngt sig för att skapa ett gott samarbete med skolan, barnpsykiatri och barnhabiliteringen, ett sam-

7 Enligt uppgift från samordnaren på det aktuella barnahuset sökte sig Hedvig senare på eget initiativ till barnahuset.

arbete som de tycker varit gott och konstruktivt. Föräldrarna känner sig förbigångna och starkt kritiska till att vare sig de själva eller de experter som känner barnen blev kontaktade med anledning av barnens anmälningar.

Åklagarmyndigheten i Göteborg framhåller i sin handbok vikten av att anlita sakkunniga såsom barnpsykiatrisk expertis i komplicerade ärenden. Förhørsledaren kan exempelvis ha behov att få en bakgrundsbild av målsägandes psykiska status och psykosociala situation. Det kan också finnas behov av professionell tolkning av ett barns berättelse med hänsyn till ålder, utveckling och yttre betingelser (Åklagarmyndigheten 2006). Om barnpsykiatri och barnhabiliteringen kopplats in, i enlighet med Gunillas mammas önskemål, redan i samband med förundersökningen är det möjligt att myndigheternas agerande kunnat påverkas så att andra alternativ än tvångsomhändertagande hade kunnat övervägas.

Även om vi här endast har tillgång till mammans och flickans subjektiva berättelser aktualiserar fallet aspekter som rör barns rätt till skydd mot samhällets övergrepp. Gunillas konstaterande ”Jag tror kanske att dom ville mig väl men dom gjorde det på fel sätt” ger viktiga tankeställare om att åtgärder med syftet att vara till barnets bästa kan komma att missriktas.

Erikas berättelse ger inblick i ett dramatiskt händelseförlopp som, så långt vi kunnat följa, slutat på ett bra sätt. Detta tack vara myndigheternas stöd och föräldrarnas motivation att ta emot hjälp och medverka till lösningar av dotterns och familjens problem. Föräldrarna uppskattar insatserna från barnahuset och socialtjänstens sätt att genomföra utredningen. Mammans påpekande om vikten av föräldragrupper för osäkra tonårsföräldrar är viktig att notera. Erika själv beskriver betydelsen av att hon snabbt fick kontakt med socialsekreteraren på barnahuset, att hon fick möjlighet till samtalskontakt under en längre tid och att hon fått hjälp med att lära känna sig själv och sina känslor. Även kontakterna med barnpsykiatri har varit till god hjälp. En tolkning av hennes berättelse är att hon intog rollen som medaktör (Dahlstrand 2004) i hela händelseförloppet. Erikas bristande trovärdighet i anklagelserna mot föräldrarna var en särskild komplikation i detta fall. Ett förhållande som ställt särskilda krav både på föräldrarna och på de professionella i sättet att handskas med detta i relation till Erika.

Ingrid är liksom Hedvig över 15 år och hennes kontakt med barnahuset har bestått i att hon träffat sin terapeut och sin mamma och sina syskon där. Övriga kontakter har hon haft på polishuset, sjukhuset, socialbyrån och i rättegångslokalen. Intervjun äger rum vid en tidpunkt då alla utredningar är avslutade. Det som återstår är fortsatta samtal med terapeuten tillsammans med mamman och att socialtjänsten ska hitta en kontaktperson till henne. Ingrid intog rollen både som medaktör och aktör (a.a.) och hon har både positiva och negativa erfarenheter. Hon är starkt kritisk till socialtjänstens brist på respekt. I relation till socialtjänsten har inte funnits den dialog som är nödvändig för en ung människas möjligheter till inflytande. Sådan dialog har emellertid funnits i den samtalsbehandling hon fått genom möten med psykolog på barnahuset.

Till slut är hon ändå nöjd med utgången av den process som blev en följd av polisanmälan. Hon fäster uppmärksamheten på värdet av att få möjlighet att bli förhörd

av polisen vid flera tillfällen. Hon säger att hon tror att det är bra för barn i allmänhet att olika verksamheter är samlade under ett tak, men för egen del har det inte haft så stor betydelse att hon fått träffa olika personer på olika ställen. Processen har inneburit att det blivit ett slut på den misshandel hon varit utsatt för i 8 år och hon har fått hjälp med att bearbeta sitt trauma. Intervjun med Ingrid ger inblick i en ung människas förmåga att, med rätt stöd, hitta strategier att handskas med sin situation. Den visar också att Ingrids rätt till både skydd och delaktighet har kunnat balanseras.

David, Christer och Emil har i intervjun lite svårt att vara allvarliga i sin beskrivning av vad samtalen på barnhuset betytt för deras del. De intog huvudsakligen rollen som informanter och i viss mån som medaktörer. Men enligt vad som framgår av intervjun med Davids mamma har barnhuset fyllt en viktig funktion när de snabbt inledde samtalskontakt kring det sexuella närmande som de utsatts för av en ungdomsledare. Pojkarna gavs möjlighet att uttrycka sig bl a om sina känslor i förhållande till den misstänkte förövaren. De fick också tillgång till viktig information om den rättsliga processen. Fallet illustrerar även skolans roll beträffande information till andra barn och föräldrar om det som hänt. De tre pojkarnas föräldrar har haft stöd av varandra och uppskattar kontakten med barnhus, men efterlyser ändå ytterligare stöd riktat till dem personligen.

Barnperspektiv – föräldraperspektiv – familjeperspektiv

De familjer och barn som fått tillgång till krisbearbetning, stöd- och behandlingsinsatser är i allmänhet mycket positiva till det stöd de fått. Intressanta synpunkter framkommer emellertid på barnhusens och olika myndigheters roll i förhållande till barn respektive föräldrar. Insatserna sätter barnet i centrum, vilket föräldrarna är positiva till och har förståelse för. Samtidigt har de stort behov av att själva bli sedda som enskilda individer med egna behov av stöd, vägledning och krisbehandling. De känner sig emellertid osäkra på om barnpsykiatri och barnhabiliteringen har som uppgift att stödja föräldrarna och inte bara barnet. Några föräldrar beskriver hur de försökt leta sig fram till hjälp på ett sätt som påminner om det Charlotte Lindell (2005, s. 28)) benämner ”shopping around for help”. Hon hänvisar till en studie av Palmer (2001) där föräldrar som misstänkts för att ha misshandlat sina barn. 311 föräldrar hade sökt hjälp hos i genomsnitt 3.2 olika instanser. Den mest eftersökta hjälpen var gruppterapi. Lindell (a.a.) redovisar även resultaten från intervjuer med 5 mödrar misstänkta för barnmisshandel utifrån deras erfarenheter av kontakter med olika myndigheter. De beskrev hur de aktuella händelserna utlöste kriser både hos dem själva och i hela familjen. Processen innefattade ilska över att detta skulle hända just dem, oro över att inte veta vad som skulle komma att hända och känslor av att inte bli hörda och respekterade. I senare faser uppstod känslor av ledsnad över tid och relationer som gått förlorade. Signifikanta andra hade ibland kunnat hjälpa dem att orientera dem mot andra perspektiv.

Dessa erfarenheter från föräldrar återspeglar de spänningsförhållanden som kan uppstå när myndigheterna måste försöka beakta flera olika perspektiv samtidigt – barnets, föräldrarnas och familjens. Utsagor i intervjuerna med de professionella aktörerna (Johansson 2008) bekräftar att detta är ett påtagligt dilemma i praktiken, vilket i sin tur aktualiserar vikten av resurser för stöd och behandling för alla familjemedlemmar i eller utanför barnhusen. Resultaten tyder emellertid på att det är mycket positivt om det kan erbjudas på barnhuset.

I ett par intervjuer framkommer även den påverkan utredningsprocesserna haft på syskonen till de barn som varit direkt föremål för utredning. De har påverkats starkt och oroats av det som hänt. Utifrån ett familjeperspektiv är det därför viktigt att komma ihåg alla medlemmar i en familj. Enligt vad som framgått i avsnittet om tidigare forskning finns olika modeller för krisbehandling som arbetar parallellt med barnets mamma och pappa – och då det är möjligt – separat och tillsammans med barnet (Metell & Lyckner 2007, s. 12). I Linköping har Bamse-teamet använt och utvecklat en särskild metod för sk familjegruppssamtal ursprungligen formulerad av socionom och familjeterapeut Göran Davidsson. Metoden används i inledande samtal där hela familjen finns med. Vid mötet deltar en samtalsledare/familjeterapeut och lika många professionella som familjemedlemmar. Arbetsmodellen bygger på både enskilda samtal och samtal när hela familjen är samlad. Efter en tid samlas familjen igen för uppföljning och gemensam planering av den fortsatta utredningen. Utgångspunkterna är att bemöta familjen med respekt, tydlighet och öppenhet; att ge tillbaka familjen en del av den kontroll som den förlorat i samband med polisanmälan och att kompetensförstärka det ofta sviktande föräldrasystemet utifrån den kris som händelser av detta slag kan utlösa (Gadd, Kjellander & Lindgren 2006).

I materialet finns några fall som aktualiserats i familjer där föräldrarna separerat och där den ena föräldern anmält den andre. I vissa fall har anmälningarna inneburit att familjerätten inlett utredningar om vårdnad, boende eller umgänge. Det handlar om mycket svårlösta konflikter som lett till att barnen i två fall mist kontakten med den förälder som anmälades och som de bott hos eller haft regelbundet umgänge med i flera år före anmälan. Anmälningarna handlade i båda fallen om händelser som låg långt tillbaka i tiden och där förundersökningarna lagts ner. Här aktualiseras frågor som rör om och när det är lämpligt att polisanmäla. Hade utgången kunnat bli en annan om socialtjänsten startat en utredning utan polisanmälan? Likaså ställs frågor här på sin spets som rör barns rätt till sina föräldrar och föräldrars rätt till sina barn. I ytterligare ett fall där föräldrarna tilldömts gemensam vårdnad mot pappans vilja har barnen fortsatt tillgång till båda sina föräldrar, men enligt pappan innebär det att mamman fortsätter att slå barnen de veckoslut de är hos henne. I ytterligare ett fall där pappan dömts för misshandel sker umgänget mellan barnen och pappan under övervakning. Dessa fall visar på olika sätt på problem med riskbedömningar och val av åtgärder och lösningar i enskilda fall. De illustrerar också myndigheternas dubbla uppdrag – att tillgodose kraven på rättslig prövning samtidigt med utredningar och insatser som syftar till att stödja barn och föräldrar i att lösa konflikter och andra problem (Åström & Rejmer 2008).

Den pojke som kom till barnhuset tillsammans med sin mamma på begäran av pappans advokat, i ett fall där pappan var åtalad för att ha misshandlat sin sambo, är ett udda exempel som emellertid ger anledning till en viktig diskussion. Pojkens mamma hade velat vara med på polisförhöret, vilket aktualiserar frågor om barnhusens policy och tolkning av lagen beträffande föräldrars möjligheter att vara närvarande vid polisförhören. Enligt rättegångsbalken 23 kap. 10 § bör vårdnadshavaren vara närvarande vid förhör med den som är under 15, om det kan ske utan men för utredningen. Denna bestämmelse innebär dock inte att vårdnadshavaren har ovillkorlig rätt att sitta med vid förhöret, men denna torde finnas tillgänglig före och efter förhöret (Åklagarmyndigheten 2006, sid. 13). Fallet aktualiserar också frågor som rör barnhusens målgrupper.

En pappa diskuterar om det finns paralleller mellan barnahus och kvinnojour i deras sätt att utestänga ”de onda” männen. Är dessa båda verksamheter jämförbara? Det finns skäl att ta fasta på det faktum, som påpekas av ett par pappor, nämligen att det mestadels är kvinnor som arbetar i barnhusen och den syn på manliga förövare som därmed kan komma att dominera i dessa miljöer.

Ett annat exempel är den mamma som inte visste vad barnahus var när hon fick brev med förfrågan om samtycke från forskaren. Hur är det möjligt att ”tappa bort” föräldrarna på det sätt som beskrivs i intervjun? Ett par pappor förmedlar intressanta reflektioner kring det ”vi och dom” tänkande som kan bli en följd av att de misstänkta förövarna inte släpps in. Det är, som påpekas av en pappa, inte bara svart eller vitt. Vilka hållbara skäl finns för att helt utestänga de misstänkta förövarna?

Som framgår av Johansson (2008) finns det variation beträffande barnhusens inställning till de misstänkta förövarna. I vissa kommuner är de välkomna till barnhuset och kan även inkluderas i t ex krissamtal. I andra är de helt utestängda från tillträde till barnhuset över huvudtaget. När en förälder är misstänkt för brott finns det ibland goda skäl från att hålla honom/henne avskild från barnet och att inte ge all information. Ibland är misstänkarna så starka att föräldrar måste kallas till förhör utan förvarning och det gäller då att i första hand skydda barnet. Frågan är hur detta kan kombineras med respektfullt bemötande av den misstänkte/misstänkta. I intervjuerna finns exempel som visar att det är möjligt att inkludera dem på ett meningsfullt sätt i krisbehandlingen med positiv utgång för hela familjen. Men det finns också exempel på utsagor från misstänkta förövare som upplevt sig fullständigt övergivna och överkörda.

Kortsiktigt och långsiktigt perspektiv

Intervjuerna har ägt rum vid olika tidpunkter i förhållande till när anmälan gjordes och utredningarna inleddes. Vi har därför inte tillgång till information om utgången av eller konsekvenserna av anmälan i varje enskilt fall. Det framgår emellertid att vissa föräldrar kunnat lägga problemen bakom sig, andra arbetar med att komma över

det som hänt och för ytterligare några har problemen förvärrats. Detta ger upphov till frågor om vilket stöd barn och föräldrar får i att avsluta de processer de varit en del av. Hur sker avslutet i de olika typerna av utredningar? I fallet Gunilla fanns det t ex inga tydliga avslut varken i den rättsliga processen eller i socialtjänstens utredning. Möjligheterna till samtal med och feedback från de professionella torde vara av stor betydelse för möjligheterna att lägga händelserna bakom sig.

Ett viktigt mål med barnahusen är att myndighetskontakterna för barnen ska bli färre. Genom att medhörande finns närvarande vid polisförhören slipper barnen upprepa samma berättelse för flera olika personer. Likaså minskar antalet kontakter om socialsekreteraren på barnahuset gör en del av den sociala utredningen (i stället för socialsekreteraren på socialbyrån) och samtidigt ger krisbehandling eller samtalsstöd. Men om barnet först måste träffa polis, läkare (ibland mer än en) och socialsekreterare på barnahuset och sedan psykolog, barnpsykiater, socialsekreterare på socialbyrån m.fl. kan antalet professionella kontakter ändå bli omfattande, i synnerhet om befattningshavare ofta byts ut.

I de fall stöd- och behandlingsinsatser erbjuds och utnyttjas, kan dessa äga rum i eller utanför barnahus beroende på i vilken kommun barnahuset finns. Till socialtjänstens uppgifter hör att stödja familjen som helhet både under utredningstiden och mera långsiktigt (Socialstyrelsen 2006) och det är därför angeläget att förstå barnahusets roll och uppgifter i sitt sammanhang både på kort och på lång sikt. Socialtjänstens utredningar får många negativa omdömen, som kan tolkas på flera olika sätt – utifrån socialsekreterares svåra roll, tunga arbetssituation och bristande kompetens eller utifrån aspekter som har med organisation, samordning och arbetsrutiner att göra. Bättre samordning mellan socialsekreterare på barnahusen och på socialkontoret är en åtgärd som torde kunna bidra till att utveckla och förbättra utredningarna. Flera barnahus arbetar med gemensam utbildning, ett viktigt led i att stärka kompetensen.

Utifrån ett långsiktigt perspektiv finns också anledning att beakta de önskemål som framkommit i intervjuerna om förebyggande insatser i form av föräldrautbildning och föräldrastödsgrupper. Det förefaller finnas behov av att få stöd i sin föräldraroll för att kunna hantera konfliktsituationer i relation till barnen. Är detta en framtida uppgift för barnahusen – att inte bara finnas till hands i akuta situationer – utan även kunna bidra till att förebygga problemen?

Föräldrarnas varierande erfarenheter ger vidare anledning till reflektioner och frågor kring barnahusens möjligheter att följa upp enskilda fall, att bygga upp kunskap och att lära av erfarenheter.

8. Slutsatser

Det framgår att barnhusen, generellt sett, uppfattas mycket positivt av både barn och föräldrar. Barnhusen erbjuder en trygg och barnvänlig miljö för barnen och det är positivt att polisen kommer dit och håller förhören där utan uniformer. Personals bemötande får genomgående mycket positiva omdömen. För övrigt ger materialet en mängd indikationer på både positiva och negativa inslag i verksamheterna i och utanför barnahus. Materialet är för litet för att vi ska kunna dra långtgående slutsatser enbart på dessa intervjuer. Icke desto mindre är de indikationer som kunnat utläsas av stort värde för fortsatt verksamhetsutveckling. Barn och föräldrar har bidragit med kunskaper och erfarenheter om sådant som de professionella kan vara omedvetna om. I nedanstående översikt sammanfattas de viktigaste resultaten med koppling till implikationer för praktiken.

Tabell 4 Översikt över resultat av intervjuerna och implikationer för praktiken

Intervjuerna visar	Implikationer för praktiken
Ordet barnahus associerar till små barn och säger inte något om verksamhetens innehåll.	Viktigt med tydlig information om vad barnahus är till besökare och allmänheten. Övervägande inför nystart om vilket begrepp som ska användas.
Inredningen uppfattas på vissa ställen som alltför "barnslig" för att tilltala ungdomar.	Uppmärksamhet på utformning av inredningen för barn i olika åldrar.
Svårigheter för yngre barn att förstå innebörden i ett polisförhör.	Flera möten med polisen, som inleds med kontaktetablering. Vårdnadshavare eller annan närstående med i förhören?
Videokameran orsakar obehag och stress.	Finna tillvägagångssätt för att avdramatisera kameran.
Barn över 15 år har förhörts på polisstationen.	Övervägande om målgruppens ålder.
Ingen konsultation av barnpsykiatrik eller annan expertis inför förhör med barn med neuropsykiatriska störningar.	Frågor om bemötande och utredningar av barn med neuropsykiatriska störningar på dagordningen i samrådsmöten. Utnyttjande av olika kompetenser.
Önskemål från föräldrar om att vara med vid polisförhör.	Klargörande av åklagarens tolkning av rättegångsbalken och diskussion om denna policy i barnhusen.

Viktigt att barn förbereds på hur rättegången ska gå till; får information om varför en förundersökning läggs ner; informeras på ett begripligt sätt om vem som gör vad och konsekvenserna av polisanmälan. Föräldrar har svårt att förstå innebörden i olika utredningar och de professionellas olika roller.	Utformning av brukaranpassad information, muntlig och skriftlig.
Synpunkter på tillgång till information om barnhusen via Internet och sättet att exponera husen och lokalerna.	Överväganden om policy för information om barnhusen via kommunens hemsida och exponering genom skyltning mm.
Stark kritik mot socialtjänstens utredningar.	Utse utredare med särskild kompetens att utreda barnmisshandel och sexuella övergrepp? Tydligare koppling mellan barnahus och socialtjänst.
Det har förekommit att socialtjänsten avstått från att inleda utredning med hänvisning till att förundersökningen lagts ner.	Frågan om samband mellan polisutredning och socialtjänstens utredning bör tas upp på dagordningen i samrådsmöten.
Stöd- och behandlingsinsatser är av stor betydelse för möjligheterna att bearbeta kriser och trauman. Viktigt med erbjudande om snabb krisbehandling och/eller stödkontakt för både barn och föräldrar.	Övervägande om organisering och tillgång till resurser för barnhusen för erbjudande till hela familjen.
Positivt för barn när den sociala utredningen utförs på barnhuset.	Överväganden om organisering av utredningsarbetet.
Misstänkta förövare upplever att de är utestängda från information och dömda på förhand.	Överväganden om policy och rutiner för bemötande av och information till misstänkta förövare.
Behov av stöd riktat enbart till föräldrar.	Klargörande av barnhusens ”diskurs” i synen på barn och föräldrar och deras medverkan i olika delar av processen.
Oklart om på vilket sätt barnhusen samordnar olika myndigheters insatser på kort och lång sikt.	Klargörande av barnhusens uppdrag i relation till handläggningen av ett ärende från anmälan till avslutningen av utredningar och eventuell rättegång.
Oklart om och hur uppföljning sker av enskilda fall och generellt om effekterna av myndigheters interventioner.	Klargörande av barnhusens uppdrag beträffande uppföljning och utvärdering av den egna verksamheten. Inrätta system för systematiska uppföljningar.
Personalen domineras av kvinnor.	Medvetenhet om könets betydelse i mötet med barn och föräldrar.
Familjerätten och skolan är viktiga aktörer i samband med anmälningar, utredningar och uppföljningar.	Överväganden om samverkan med familjerätt och skola om metod- och policyfrågor.
Önskemål från föräldrar om föräldrautbildning och förebyggande insatser.	Övervägande om användning av barnhusens resurser för dessa ändamål.

9. Slutord

Barnperspektivet är som fasetterna i en diamant, skriver Anne Trine Kjørholt (1991). Det beror på vem som ser och hur diamanten hålls upp mot ljuset. I denna rapport har jag som forskare försökt fånga innebörden genom intervjuer med barn och föräldrar som kommit i kontakt med barnahus. Jag har vänt och vridit på ”diamanten” och ständigt upptäckt nya fasetter. Ibland har det varit lätt att finna vad som avspeglas, ibland har det varit suddigt och oklart. Varje barn har sin unika upplevelse och historia och relationerna mellan barnet, föräldrarna och de olika professionella aktörerna är ofta komplicerad. Det är min förhoppning att denna rapport bidragit till ökad förståelse för de möjligheter och svårigheter som finns när en ny verksamhet ska formas med utgångspunkt i barns bästa och barns perspektiv.

10. Referenser

- Alanen, L. (2001) "Childhood as a generational condition: Children's daily lives in a central Finland town" i Alanen, L. & Mayall, B. (red) *Conceptualizing child-adult relations*. London: Falmer.
- Andersson, G. (1998) Barnintervju som forskningsmetod i *Nordisk Psykologi* 1998:1.
- Andersson, G. och Rasmusson, B. (2006) Fosterbarns perspektiv på socialtjänstens företrädare i *Socialmedicinsk tidskrift*, nr 1, vol. 83, sid. 5-15.
- Barnombudsmannen (2006) *Det svåraste som finns. Åklagares hantering av misstänkta brott mot de yngsta barnen*. BR 2006:02.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. (2003) *Klinisk barnpsykologi. Utveckling på avvägar*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Cederborg, A-C (2000) *Barnintervjuer. Vägledning vid utredningsarbete*. Liber förlag.
- Dahlstrand, L. (2004) *Barns deltagande i familjerättsliga processer*. Uppsala universitet, juridiska institutionen. Akademisk avhandling.
- Dale, N. (1996) *Working with families of children with special needs, partnership and practice*. London: Routledge.
- Doverborg, E. & Pramling, I. (1995) *Att förstå barns tankar: metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liber.
- Eriksson, M. (2003) *I skuggan av pappan – familjerätten och hanteringen av faders våld*. Stehag: Gondolin. Akademisk avhandling.
- Eriksson, M. med Oranen, M., Solberg, A. och Vatnar, S., K. Bø (2007) "Nordiska perspektiv på barn som upplever våld i sin familj" i Eriksson, M. (red) *Barn som upplever våld. Nordisk forskning och praktik*. Stockholm: Gothia
- Friis, E. (2008) *Sociala utredningar om brottsutsatta barn. Målgrupp, handläggning och insatser*. Lunds universitet: Research Report in Sociology of Law 2008:3
- Gadd, A., Kjellander, E. & Lindgren, L. (2006) *Familjegruppsamtal. Bamseteamets metodutveckling av sociala utredningar gällande fysisk misshandel av barn*. Linköping: FoU-centrum för vård och omsorg, FoU-rapport 33:2006.
- Halldén, G. (2003) Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp i *Pedagogisk Forskning i Sverige*, årg.8, nr 1-2, s. 12-23.
- Hart, R. (1992) *Children's participation. From tokenism to citizenship*. Innocenti Essays No 4, Florence: UNICEF.
- Hodgin, R. & Newell, P. (2002) *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. New York: UNICEF.
- Hollander, A. (2005) Lagens konstruktion underlättar inte tolkningen av barnets bästa i *Socionomen*, nr 4.
- Holmberg, B. & Håkansson, G. (2000) Hur Barnkonventionens barnsyn återfinns i föräldrabalken, socialtjänstlagen och LVU i *Ombändertagen. Samhällets ansvar för utsatta barn och unga*. SOU 2000:77, Stockholm: Fritzes.
- Jackson, S. J. A (2004) USA national survey of program services provided by child advocacy centres i *Child Abuse and Neglect*, vol 28, sid. 411-421.

- Johansson, S. (2008) *Myndighetssamverkan i barnhusen – organisering, innehåll och process*. Lunds universitet: Research Report Sociology of Law 2008:4.
- Justitiedepartementet (2004) *Barnen i brottets skugga*. Ds 2004:56.
- Kjørholt, A T (1991) Barneperspektivet. Romantiske frihetslengsler og en nostalgisk søken etter en tappt barndom, eller nye erkjennelsesdimensjoner i *Barn – nytt fra forskning om barn i Norge*, 1991:1, Trondheim: Norsk Senter for barneforskning.
- Källström Cater, Å. (2007) Pappas våld mot mamma – barns förståelse och komplexa offerskap i Eriksson, M. (red) *Barn som upplever våld. Nordisk forskning och praktik*. Stockholm: Gothia.
- Lindell, C. (2005) *Child Physical Abuse. Reports and Interventions*. Linköpings universitet, faculty of health sciences. Akademisk avhandling.
- Metell, B. och Lyckner, B. (2007) En modell för föräldra-barnbehandling i Eriksson, Maria (red) *Barn som upplever våld. Nordisk forskning och praktik*. Stockholm: Gothia
- Neerosh M. och Goddard, C. (2006), *The Truth is Longer Than a Lie. Children's Experiences of Abuse and Professional Interventions*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Newman, B. S, Dannenflaser, P. L., Pendleton, D. (2005) Child Abuse Investigations: Reasons for using Child Advocacy Centers and Suggestions for Improvement i *Child and Adolescent Social Work Journal*. Vol. 22, No 2, 165-181.
- Rasmusson, B., Hyvönen, U. & Mellberg, L. (2004) *Utvärderingsmöten i BBIC. En studie om barns delaktighet och medbestämmande*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Rasmusson, B. (2006) *Barneperspektiv i den sociala barnvården. Forsknings- och utvecklingsarbete inom ramen för projekt Kunskapsbaserad socialtjänst*. Lunds universitet, Socialhögskolan, www.soch.lu.se/images/Socialhogskolan/2006_2.pdf
- Rejmer, A. & Hansen, H. (2008) "... Känner du till skillnaden mellan sanning och lögn?" *En analys av förundersökningar*. Lunds universitet: Research Report Sociology of Law 2008:5.
- Shier, H. (2001) Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations i *Children and Society*, vol. 10, pp 107-117.
- Socialstyrelsen (2000) *Sexuella övergrepp mot barn. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 2001:72 *Barnmisshandel. Att förebygga och åtgärda*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Socialstyrelsen (2003) *Samtal med barn i socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsens (2006 a) *Barn och unga i socialtjänsten. Utreda, planera och följa upp beslutade insatser*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2006 b) *Barnhus – försöksverksamhet med samverkan under ett tak vid misstanke om brott mot barn*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Tiller, P-O. (1991), 'Barneperspektivet' om å se og bli sett. Vårt perspektiv på barn eller omvendt?" i *Nytt fra forskning om barn i Norge*, nr 1, Trondheim: Norsk Senter for barneforskning.
- Singer, A. (2000), *Föräldraskap i rättslig belysning*. Uppsala: Iustus förlag. Akademisk avhandling.
- SOU 2000:77 *Omhändertagen. Samhällets ansvar för utsatta barn och unga*. Betänkande av LVU-utredningen, Stockholm: Fritzes.
- Åklagarmyndigheten (2006) *Handläggning av ärenden rörande övergrepp mot barn. Handbok*. Utvecklingscentrum i Göteborg.
- Åström, K. & Rejmer, A. (2008) *"Det blir nog bättre för barnen..." Slutrapport i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med barnhus 2006-2007*. Lunds universitet: Research Report Sociology of Law 2008:7.

Bilaga. Exempel på informationsbrev med förfrågan om samtycke

Utvärdering av barnahus i xx etc.

Vad tyckte Du om Barnahus xx?

Runt om i Sverige pågår försöksverksamheter med samverkan mellan olika myndigheter "under gemensamt tak" kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott. Regeringen har gett några myndigheter i uppdrag att medverka till att ytterligare försöksverksamheter inrättas och forskare vid Lunds universitet kommer att göra en utvärdering för att ta reda på hur den nya verksamheten fungerar.

Vi vill därför komma i kontakt med er – föräldrar, barn och unga – som varit i kontakt med Barncentrum i Stockholm för att få reda vad ni tycker.

Vi hoppas att det är möjligt för dig att avsätta tid för en intervju någon dag den närmaste tiden. I X-stad är det XX som kommer att göra intervjuerna. Hon vill fråga dig och/eller ditt barn vad du eller ni tycker om miljön och bemötandet i Barncentrum, samt hur ni upplevt utredning och eventuell behandling.

Det är naturligtvis frivilligt att delta. I själva intervjun kan du avstå från att svara på vissa frågor eller avbryta intervjun om du så önskar. All information som lämnas i intervjuerna är konfidentiell.

Om Du samtycker till att bli intervjuad vill vi ha din namnteckning på bifogade talong. Här kan du också fylla i om du ger ditt samtycke till att jag intervjuar ditt barn. Att få barnens synpunkter är särskilt viktigt i vår utvärdering, som ska kunna ge vägledning för hur samverkan mellan olika myndigheter kring barn i dessa situationer ska fortsätta att utvecklas över landet.

Bästa hälsningar

Bodil Rasmusson
forskare
Socialhögskolan, Lunds universitet
Box 23
221 00 LUND

Samtycke

Jag/vi samtycker härmed till att delta i intervju i samband med utvärderingen av Barnahus i XX

Ort och datum.....

Namn.....

Adress.....

Telefonnummer.....

E-postadress.....

Jag/vi samtycker till att mitt barn intervjuas i samband med utvärderingen av Barnahus (gäller barn under 15 år)

Barnets namn

Vårdnadshavare

Vårdnadshavare

.....

(namnteckning)

.....

(namnteckning)

Den ifyllda blanketten skickas till Bodil Rasmusson i bifogade kuvert senast den

När jag fått ert svar tar jag kontakt med er per telefon för att bestämma tid och plats för intervjun.